

Stenografični zapisnik

šeste seje

deželnega zbora kranjskega

v Ljubljani

dné 16. decembra 1887.

Nazoči: Prvosednik: deželni glavar Gustav grof Thurn-Valsassina. — Vladni zastopnik: c. kr. deželni predsednik Andrej baron Winkler. — Vsi članovi razun: knezoškof dr. Jakob Missia in Leopold grof Lichtenberg.

Dnevni red:

1. Branje zapisnika V. deželno-zborske seje 12. decembra 1887.
2. Naznanila deželno-zborskega predsedstva.
3. Priloga 49. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga nasveti o zgradbi bólnice za kužne bolezni.
4. Priloga 51. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga računski zaključek deželnega zaklada za l. 1886.
5. Priloga 52. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga proračun deželnega zaklada za l. 1888.
6. Utemeljevanje samostalnega predloga gosp. poslanca Franca Šukljeja in družnikov za ustanovitev deželne zavarovalnice z obligatnim zavarovanjem poslopij proti požaru.
7. Priloga 50. Utemeljevanje samostalnega predloga gospoda poslanca dr. Alfonza Mosché-ta in tovarišev z načrtom zakona, s katerim se določujejo posamezne spremembe o postopanju gledé pravic, podvrženih po cesarskem patentu z dné 5. julija 1853, drž. zak. št. 130, odkupu ali vravnanju.
8. Ustno poročilo finančnega odseka o nakupu gozda za deželno vinarsko, sadjarsko in poljedelsko šolo na Grmu (k prilogi 43.).
9. Ustno poročilo finančnega odseka o proračunu deželne vinarske, sadjarske in poljedelske šole na Grmu za leto 1888. (k prilogi 16.).
10. Ustno poročilo upravnega odseka o prošnji konjačev na Kranjskem za povekšanje plačil in preuredbo redú za konjače z dné 5. oktobra 1860.
11. Ustno poročilo upravnega odseka o prošnji župansteve Dol, Čeplje in Podgora okraja Črnomeljskega za zgradbo nekaterih cest in napravo brodú med Dolom in Stefancem.
12. Ustno poročilo upravnega odseka o prošnji županstva Kamniškega, da se za Kamniški okraj nastavi živinozdravnik s sedežem v Kamniku.

Stenographischer Bericht

der sechsten Sitzung

des krainischen Landtages

zu Laibach

am 16. Dezember 1887.

Anwesende: Vorsitzender: Landeshauptmann Gustav Graf Thurn-Valsassina. — Vertreter der k. k. Regierung: Landespräsident Andreas Freiherr von Winkler. — Sämmtliche Mitglieder mit Ausnahme von: Fürstbischof Dr. Jakob Missia und Leopold Graf Lichtenberg.

Tagesordnung:

1. Lesung des Protokollses der V. Landtagsitzung vom 12. Dezember 1887.
2. Mittheilungen des Landtagspräsidiums.
3. Beilage 49. Bericht des Landesausschusses, womit die Anträge betreffend die Erbauung eines Infectionsospitals vorgelegt werden.
4. Beilage 51. Bericht des Landesausschusses, mit welchem der Rechnungsabschluss des Landesfondes pro 1886 vorgelegt wird.
5. Beilage 52. Bericht des Landesausschusses, mit welchem das Präliminare des Landesfondes pro 1888 vorgelegt wird.
6. Begründung des selbstständigen Antrages des Herrn Abgeordneten Franz Sullke und Genossen betreffend die Errichtung einer Landesaffecuranz mit obligatorischer Versicherung gegen Feuerchäden.
7. Beilage 50. Begründung des selbstständigen Antrages des Herrn Abgeordneten Dr. Alfons Mosché und Genossen mit einem Gesetzesentwurfe, wodurch über die Behandlung der nach dem kais. Patente vom 5. Juli 1853, R. G. Bl. Nr. 130, der Ablösung oder Regulirung unterliegenden Rechte einzelne abändernde Bestimmungen getroffen werden.
8. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses betreffend den Ankauf eines Waldcomplexes für die Landes-Wein-, Obst- und Ackerbauerschule in Stauden (zur Beilage 43).
9. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses über den Voranschlag der Landes-Wein-, Obst- und Ackerbauerschule in Stauden pro 1888 (zur Beilage 16).
10. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses über die Petition der Waisenmeister von Krain um Erhöhung der Gebühren und Aenderung der Waisenmeister-Ordnung vom 5. Oktober 1860.
11. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses über die Petition der Gemeindeämter Thal, Tschöplach und Unterberg im Bezirke Tschernembl um Herstellung einiger Straßen und Errichtung einer Ueberfuhr zwischen Thal und Stefanac.
12. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses über die Petition des Gemeindeamtes in Stein um Bestellung eines Thierarztes für den Bezirk Stein mit dem Amtssitze in Stein.

13. Ustno poročilo odseka za letno poročilo o letnem poročilu deželnega odbora, in sicer o:
- a) § 1, sklenjene postave;
  - b) § 2, davki;
  - c) § 6, občila,
  - d) § 7, deželni zavodi in zakladi, izvzemši «muzej».

Obseg: Glej dnevni red razun toček 10 do vštete 13. in samostalni predlog poslanca dr. Poklukarja in tovarišev.

Seja se začne ob 45. minuti čez 10. uro.

13. Mündlicher Bericht des Rechnungsausschusses über den Rechnungsausschussbericht des Landesauschusses, und zwar zu:
- a) § 1, Gefesbeschlüsse,
  - b) § 2, Steuern,
  - c) § 6, Communicationsmittel,
  - d) § 7, Landesanstalten und Fonde, ausgenommen «Museum».

Inhalt: Sieh Tagesordnung mit Ausnahme der Punkte 10 bis incl. 13 und den selbständigen Antrag des Abgeordneten Dr. Poklukar und Genossen.

Beginn der Sitzung 10 Uhr 45 Minuten.

Deželni glavar:

Konstatiram, da je slavni zbor sklepčen, in otvarjam sejo.

Prosim gospoda tajnika, naj prebere zapisnik zadnje seje.

1. Branje zapisnika V. deželno-zborske seje 12. decembra 1887.

1. Lesung des Protokollses der V. Landtags-sijung vom 12. Dezember 1887.

(Tajnik Pfeifer bere zapisnik tretje seje v slovenskem jeziku. — Secretär Pfeifer liest das Protokoll der dritten Sijung in slovenischer Sprache.)

Deželni glavar:

Želi kdo gospodov poslancev, da se zapisnik v kakem oziru popravi?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Torej je zapisnik potrjen.

2. Naznanila deželno-zborskega predsedstva.

2. Mittheilungen des Landtagspräsidiums.

Landeshauptmann:

Gospod Lavrenčič izročča prošnjo krajnega šolskega sveta v Gočah za podporo za šolski vrt.

(Izroči se finančnemu odseku. — Wird dem Finanz-ausschusse zugewiesen.)

Gospod Lavrenčič izročča prošnjo županstva v Vrabčih za podporo k zgradbi nove ceste iz Jakovic na Tabor.

(Izroči se finančnemu odseku. — Wird dem Finanz-ausschusse zugewiesen.)

Herr Dr. Ritter von Gutmansthal-Benvenuti überreicht folgende Petitionen:

Petition der Ortsgemeinden Ratschach, St. Crucis und Dvor um Subventionirung pro 1888 der in Ratschach errichteten Waldsaatschule.

(Izroči se finančnemu odseku. — Wird dem Finanz-ausschusse zugewiesen.)

Občinski odbor občine Sv. Križa poleg Radeč prosí podpore za šolo na Dobovcu za leto 1888.

(Izročča se finančnemu odseku. — Wird dem Finanz-ausschusse zugewiesen.)

Jaz izročam prošnjo glavnega odbora c. kr. kmetijske družbe v Ljubljani za povišanje podpore.

(Izroči se finančnemu odseku. — Wird dem Finanz-ausschusse zugewiesen.)

3. Priloga 49. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlagajo nasveti o zgradbi bolnice za kužne bolezni.

3. Beilage 49. Bericht des Landesauschusses, womit die Anträge betreffend die Erbauung eines Infectionsspitals vorgelegt werden.

(Izroči se finančnemu odseku. — Wird dem Finanz-ausschusse zugewiesen.)

Priloga 51. še ni prišla iz tiskarne in jo bom pozneje izročil.

5. Priloga 52. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga proračun deželnega zaklada za l. 1888.

5. Beilage 52. Bericht des Landesauschusses, mit welchem das Präliminare des Landesfondes pro 1888 vorgelegt wird.

(Izroči se finančnemu odseku. — Wird dem Finanz-ausschusse zugewiesen.)

Poslanec dr. Poklukar:

Prosim besede. Slavni zbor! Usojam se, da, kakor sem prepričan, izrazim čutila, katera navdajajo vso zbornico in vso deželo našo, staviti sledeči predlog (bere — liest):

Slavni deželni zbor naj sklene:

Deželni zbor kranjski najspostljivejše čestita Njegovi svetosti papežu Leonu XIII. k petdesetletnici Njegovega mašništva in deželnega glavarja naprosi, da to čestitko primernim potom sporoči Svetemu Očetu.

Der hohe Landtag wolle beschließen:

Der Landtag von Krain bringt Seiner Heiligkeit Papsst Leo XIII. seine ehrfurchtsvollsten Glückwünsche zu Seinem fünfzigjährigen Priesterjubiläum dar und ersucht den Landeshauptmann, dieselben Seiner Heiligkeit in geeignetem Wege zur Kenntniß zu bringen.

Dr. Poklukar, dr. Jakob Missia, Thurn, Murnik, Detela, Grasselli, dr. Mosché, dr. Samec, Stegnar, Šuklje, dr. vitez Bleiweis, Dev, Hren, Kavčič, Kersnik, Klun, Lavrenčič, Mohar, Pakiž, dr. Papež, Pfeifer, Robič, dr. Sterbenec, Svetec, dr. Vošnjak, baron Apfaltrern, Graf Auersperg, Deschmann, dr. Ritter v. Gutmansthal-Benvenuti, baron Lichtenberg, Luckmann, dr. Mauer, baron Schwegel, baron Taufferer, baron Zois, Višnikar, Kraigher.

Ob enem usojam se predlagati, da se s tem predlogom ravna kot nujnim in da se mi potem dovoljuje, ga precej danes utemeljevati. Ako mi je dovoljeno v prvej vrsti utemeljiti nujnost tega predloga, mislim, da čutijo vsi častiti gospodje potrebo, v imenu svojih volilcev izraziti tako hitro, kakor je mogoče, svoja

čutila nasproti velikemu prazniku, katerega bode praznoval ves katoliški svet še tekom tega leta. Danes pišemo 16. dan decembra, in slavnost se bode praznovala dné 31. decembra. S tem je utemeljena nujnost predloga.

Deželni glavar:

Prosim gospode, kateri nujnost potrde, naj blagovolé se vzdigniti. (Zgodi se. — Geschicht.)
Nujnost je soglasno potrjena.

Poslanec dr. Poklukar:

Ako mi je dovoljeno izreči v podporo svojega predloga nekoliko besed, bodo gospodje lahko razumeli, da mi ni treba obsirno segati nazaj v zgodovino in vladanje sedanjega papeža, Njegove Svetosti Leona XIII. Ako se oziramo po naši deželi, ako se oziramo po državi naši, ako gledamo na vso Evropo in še dalje po širokem svetu, vidimo, da je letošnje leto začelo se veliko gibanje, ker se bode praznovala dné 31. decembra petdesetletnica mašništva sedanjega Sv. Očeta, Leona XIII.

Odkod izvira to veliko zanimanje, ne samo zanimanje med katoličani, med onimi, kateri časté v Njegovi Svetosti svojega cerkvenega glavarja, od kod izvira veliko zanimanje in gibanje tudi med drugoverci?

Malo let vladanja sedanjega Svetega Očeta je zadostovalo, vesoljni svet prepričati, da je on v resnici apostelj miru, apostelj ljubezni (klici — Rufe: Dobro! dobro!), čegar srce z enako gorkoto obsega vse narode vsega sveta. Vsa njegova dosedanja dejanja pokazala so, da on povsod, kjer se kažejo na politiskem obnebj zapreke, vé z modro svojo besedo in z mogočno veljavo, katera mu pristojna, prepričati nesreče za človeštvo, za katerimi se kopičijo hribi mrličev. (Klici — Rufe: Dobro! dobro!)

In ako dosedaj Sveti Oče ne bi bil storil družega, kakor da je znal zopet v pravi tir spraviti jako neugodne razmere, v katerih so živeli katoliki nemške države, in znal konec storiti nesrečni kulturni borbi v nemški državi, ta edini čin bi že dovelj utemeljeval veliko spoštovanje, katero povsod uživa in katero se izrekoma sedaj kaže. Ako pa mi danes spregovorimo v imenu dežele Kranjske, smo v posebno ugodnem položaji.

Dežela Kranjska, katera je razun zeló neznatnega števila drugovercev strogo katoliška, verna ta dežela spoštuje v Svetem Očetu svojega cerkvenega glavarja, ona spoštuje onega modrega vodjo, kateremu se je prideval povsem zasluženi pridevek *«Lumen de coelo»*. Njegova vzvišena modrost, gorka ljubezen do vseh narodov se čuti tembolj v naši deželi, ker tukaj bijejo skoraj zgolj verna srca.

Ne zdi se mi potrebno, dalje utemeljevati svojega predloga; da mi pritrjujejo vsi navzoči gospodje, dokazalo je to, da so vsi podpisali moj predlog.

Usojam se torej še enkrat prečitati moj predlog in ga priporočati v soglasno pritrjenje. (Bere predlog — Sieht den Antrag.)

(Klici — Rufe: Dobro! dobro!)

Landeshauptmann:

Der Herr Abgeordnete Baron Apfaltrern hat sich zum Worte gemeldet. Ich ertheile ihm dasselbe.

Abgeordneter Baron Apfaltrern:

Meine Gefinnungsgeossen und ich schließen uns ohne Zögern und mit Freude dem Antrage an, Sr. Heiligkeit dem Papste anlässlich des bevorstehenden Priesterjubiläums die ehrfurchtsvollsten Glückwünsche des krainischen Landtages darzubringen. Wir verehren in Sr. Heiligkeit unser kirchliches Oberhaupt. Durch den besonderen Ausdruck dieser Verehrung wollen meine Gefinnungsgeossen und ich in Uebereinstimmung mit den geistlichen Oberhirten unseres Vaterlandes feierlich Einsprache erheben gegen die unwürdigen Berungstimpfungen des heiligen Vaters, denen derselbe in gewissen Kreisen bei uns ausgesetzt ist. Wir wünschen insbesondere in voller Uebereinstimmung mit den Ausführungen des Hirtenbriefes der Bischöfe unserer Erzdiöcese vom 26. November d. J., dass es gelingen möge, jene gefährlichen und unpatriotischen Bestrebungen, die mit den Angriffen gegen den heiligen Vater und gegen die römische Kirchengemeinschaft dahin abzielen, die Keime einer gewissen Aversion gegen Oesterreich in den Boden unserer Heimat und in unserem durch bewährte dynastische Treue, durch echt österreichische Gefinnung ausgezeichneten Volke einzupflanzen, durch Umkehr vom betretenen Wege heizen Einhalt zu thun. In den hohen Tugenden des heiligen Vaters verehren wir den weisen Friedensfürsten; möge durch den versöhnenden Einfluss der Kirche und deren Diener Friede und Eintracht in unserem Lande erhalten bleiben, damit wir, alle vereint, fest und treu einstehen zu jeder Stunde für Gott, Kaiser und Vaterland! (Zivahno odobravanje. — Lebhafter Beifall.) In diesem Sinne und mit diesem Wunsche werden meine Gefinnungsgeossen und ich für den Antrag stimmen. (Zivahno odobravanje. — Lebhafter Beifall.)

Landeshauptmann:

Ich glaube, dass das hohe Haus von der geschäftsordnungsmäßigen Behandlung dieses Antrages absehen kann und ich mir erlauben darf, den von beiden Seiten des hohen Hauses unterstützten Antrag zur Abstimmung zu bringen. (Pritruje se. — Zustimmung.)

Ich bitte diejenigen Herren, die dem Antrage zustimmen, sich zu erheben.

(Obvelja enoglasno. — Wird einstimmig angenommen.)

4. Priloga 51. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga računski zaključek deželnega zaklada za l. 1886.
4. Beilage 51. Bericht des Landesauschusses, mit welchem der Rechnungsabschluss des Landesfundes pro 1886 vorgelegt wird.

(Izroči se finančnemu odseku. — Wird dem Finanz-Auschusse zugewiesen.)

6. Utemeljenje samostalnega predloga gosp. poslanca Franca Šukljeja in družnikov za ustanovitev deželne zavarovalnice z obli-gatnim zavarovanjem poslopij proti požaru.
6. Begründung des selbständigen Antrages des Herrn Abgeordneten Franz Sullje und Genossen betref-fend die Errichtung einer Landesaffecuranz mit obli-gatorischer Versicherung gegen Feuerschäden.

Poslanec Šuklje:

Slavni zbor! Iz dveh nagibov nastal mi je pred-log, katerega mi je danes čast utemeljevati v tej slavni zbornici. Iz ene strani izučila me je lastna skušnja, kako silno težavno je naši ubogi in siromašni deželi, priboriti si utešenje onih želja in teženj, katere imamo nasproti dunajski vladi.

Vsak izmed nas mora bridko čutiti, koliko smo zaostali na Kranjskem, kako daleč smo nazaj proti svojim sosedom. Vsled tega trkamo in trkamo, ali le redkokedaj se nam posreči, da se nam odpró kake pohlevne duri. V tem težavnem položaji mislim, da je dolžnost naša, s podvojeno energijo delati na to, da vzbujamo narodnemu organizmu eminentne njegove sile. Mi moramo s podvojenim naporom truditi se, da po lastnih silah vsaj deloma nadomestimo, kar dosih-mal zastoj pričakujemo od državne pomoči.

To je en razlog. Drugi razlog pa, ki me je na-potil k temu predlogu, se naslanja na neko splošno načelo. Če se oziram danes okolo po širokem svetu, vidi se mi, da tisti kompleks političnih nazorov, ka-terega označimo z jedno besedo «liberalizem», da ta kompleks političnih idej dandanes propada in gine. Od kod ta prevrat v javnem mnenji? Velika zgodo-vinska zasluga liberalizma, katero bom vedno prizna-val, je ta, da je on pred zakonom zjednačil vsakega državljana, da je on pojedinca rešil tistih spôn, s katerimi ga je vezala prejšnja stanovska sestava tako zvane feudalne dobe. Toda, v tistem hipu ko se je liberalizem prenesel na gospodarstveno polje, upljal je v premnogem oziru slabo. Ekonomičnemu libera-lizmu bilo je gâslo: «*Laissez aller, laissez faire*», in vlade, v katerih so bile merodajne doktrine njegove, gledale so roke križem, kako je gospodarsko mogočni element izmolzel in izsesal gospodarsko slabotnega. Od tod prihajajo posledice, katere vidite dan za dnevom. Na eni strani vedno se množeče bogastvo v rokah nekaterih plutokratov, na drugi strani propad sred-njega stanu in vedno se množeči proletariat. Podstava tej ekonomični zistemi je absolutna prostost pojedinca. Tej teoriji nasproti dviguje se druga, ki raste z vsakim dnevom, teorija, katera veleva, pojedinca omejiti povsod tam, kjer to zahteva ozir na blagor celote.

Na tem stališči — nemška vêda izumila je za to stališče izraz: «*Die gemeinwirtschaftliche Organisation der Volkswirtschaft*» — stojim tudi danes, ko sem izročil ta svoj predlog, predlog, kateri jasno meri na to, da se po njem zavarovanje, v prvi vrsti zavarovanje proti požaru, odtegne privatnemu pravu in izroči javnemu

pravu, da se ta zavarovalna stroka odvzame v naši deželi privatnim zavarovalnim društvom in izroči de-želnej zavarovalnici, pri kateri bode vsak hišni po-sestnik dolžan in primoran zavarovati svoja poslopja.

Vprašali me bodete, kako mislim utemeljevati svoj predlog. Glavni nagib je tista žalostna prikazen, da je pri nas na Kranjskem tako neprimerno velik odstotek poslopij, ki niso nikjer zavarovana. Ne bojim se ugo-vora, dasi nimam dotičnega statističnega gradiva, ako trdim, da vsaj 60 % kranjskih poslopij ni zavarovanih. Vsled tega je vsak večji požar pri nas prava katastrofa za ponesrečenega, hud udarec pa tudi za sosede, ki morajo z milodari priskočiti pogorelcu. Skušal sem za nekatera vprašanja odgovor po statističnih podatkih dobiti na Dunaji, in tu mi je prijetna dolžnost, da izrečem pri tej priliki toplo zahvalo slavnoznanemu predstojniku statistične centralne komisije, dvornemu svetniku Inama-Sterneggu, ki mi je z največjo vljudnostjo preskrbel potrebne statistične date.

Po teh statističnih tabelah je torej videti, da je bilo v dobi zadnjih 10 let, za katero veljajo ti podatki, torej od l. 1876. do l. 1885., na Kranjskem vsega skup 1225 požarov, in poškodovanih poslopij bilo je 4460. Torej se lahko reče, povprek je vsak požar na Kranj-skem škodil 3'63 poslopjem. Ako se ozremo na posa-mezne okraje, nahajamo pač velike razlike. Najhuje prizadet je politiški okraj okolice ljubljanske in okraj kočevski, najmenj, izvzemi Ljubljano, okraj radoljski. Bilo je poškodovanih poslopij v ljubljanski okolici 792, v kočevskem politiškem okraji 729, v radoljskem pa le 47. Takó velika je razlika!

Drugo vprašanje je, koliko je bilo škode? Na to odgovarja tretja statistična tabela. Imeli smo namreč prouzročene škode po požarih tekom tega desetletja 3 600 215 gld., torej vsako leto 360 021 gld. požarne škode. Enako razmerje velja gledé škode tudi pri po-samičnih političnih okrajih. Ljubljanska okolica je imela škode 771 864 gld., — toda pri tem je v poštev jemati, da ste dve tovarni bili prizadeti, ena s 100 000 gld., druga s 140 000 gld. škode — kočevski okraj imel je škode 619 009 gld., radoljski okraj zopet najmanjšo svoto 51 395 gld.

Sedaj nastane tretje prašanje, na katero nam treba odgovoriti. Koliko teh, po požarih prouzročenih škod bilo je pokritih po odškodnini, plačanaj po do-tičnih zavarovalnih društvih? Iz tabele centralne ko-misije videti je, da se je izplačalo 1 196 605 gld., na leto torej 119 660 gld. Kaj pomenijo te številke, ako primerjate prouzročeno škodo in izplačano odškodnino! Videli bodete, da je dežela Kranjska od l. 1876. do l. 1885. po požarih imela nepokrite škode 2 480 618 gld. Mislim, gospôda, da te številke govore jako razumljivo, jako jasno. Tu ne gre več, križem rok davati, ne gre več, čakati in tolažiti se s kakim puhlim izgovorom, ne gre več, reči: Počakajmo, da se narod naš nekoliko prebudi, da spozna korist zavarovanja, da se iz last-nega nagiba bolj zavaruje. Ne, gospôda, to se dá morda doseči pri narodu, kateri je kulturno jako razvit, naše prebivalstvo pa je žalibog še preveč indolentno, in mi temu kvarnemu položaju prej ne pridemo v okom,

predno se ne ustanovi deželna zavarovalnica z obligatornim zavarovanjem.

In sedaj je treba pogledati zopet delovanje naših privatnih zavarovalnih društev in primerjati znesek izplačanih premij z onim zneskom, kateri se je deželi povrnil v obliki izplačane odškodnine. Imamo od leta 1884. sem neko precej natančno podstavo za tak račun. Leta 1884. smo bili sklenili zakon, po katerem je vsaki taki zavarovalnici, ki posluje na Kranjskem, treba izkazati svoje premije; potem odtegnita se 2% na korist našim požarnim stražam. Te fasije izvirajo od samih zavarovalnic, morebiti so sem ter tja prenizke, previsoke gotovo niso, ker so podstava za odmerjenje dotičnega davka. In kaj vidimo? Leta 1885. se je nabralo na Kranjskem premij za 234955 gld., torej recimo 235000 gld. v okroglej svoti, izplačanega pa je bilo vsega skup za škodo le 94935 gld., to se pravi, razloček med premijami tega leta in med odškodnino znaša 140020 gld. Ako vzamemo premije povprek, so pač manjše, pa približno bodo te številke svojo veljavo obdržale tudi za nekoliko let nazaj. Povprečni znesek premij znaša namreč 228667 gld., in ako s tem primerjamo zopet povprečni znesek odškodnin: 119660 gld., vidimo, gospôda moja, da je dežela naša v obliki presežka premij vsako leto potrosila več za 110000 gld. v okroglej svoti.

Gospôda, napôsled je tudi tu naša dolžnost, dolžnost deželnega zastopa, ki štedi z vsakim krajcarjem deželnega premoženja, kateri skrbno računa z vsakim goldinarjem deželnih priklad, vprašati se, ali je prav, da ima dežela naša vsako leto toliko zgube, ali je prav, da tako velika svota potom visokih premij leto za letom sfrči iz dežele naše v tuje dežele! (Klici — Rufe: Res je!)

Sicer je tudi naravno, gospôda moja, da je tako velik razloček, ali vsaj, da je velik razloček med premijami in med plačano odškodnino. Po mojem mnenji je to utemeljeno v naravi privatnih zavarovalnic.

Naše privatne zavarovalnice — na Kranjskem jih posluje 14 — so deloma delniška društva, deloma društva, naslanjajoča se na načelo vzajemnosti (*Wesentlichkeit*). So nekatera, ki jako hvalevredno poslujejo, ali treba je vendar pomisliti, da vsako delničarsko društvo gleda na to, da kolikor mogoče visoko dividendo pripravi svojim delničarjem. V podobi visoke premije plačuje torej naš zavarovalnec ob enem dobiček dotičnih delničarjev. Se vé, pri vzajemnih zavarovalnicah tega ni, povsod pa so tisti neprimerno visoki upravni troški, in zlasti to podražuje zavarovanje. Imam tukaj pred seboj «Assecuranz-Jahrbuch» Ehrenzweigov — letnik 1887. Znana ta strokovna knjiga se jako goreče poteza za korist privatnih zavarovalnih društev in je torej *a priori* nasprotnik takih predlogov kakor je moj. — V tej knjigi nahajamo n. pr. neko društvo, katero je tudi na Kranjskem zelo razširjeno. Izplačalo je tekom l. 1885 skupne škode — leto je bilo za društvo jako neugodno — v okroglej svoti 426000 gld. namreč, za odškodnine in za poizvedbe prouzročene škode 600887 gld., od tega se je dobilo nazaj po protizavarovanju 174431 gld., ostane torej okroglih 426000 gld. Za to potrebovalo je pa isto društvo

94738 gld. na provizijah in 156990 gld. na upravnih troških, pri čem pa še davek i. t. d. ni vračunjen! Za upravne troške v širšem pomenu potrebovalo je torej to društvo 251728 gld. In če tej potrebščini, prouzročenej po upravnih troških, primerjam skupne dohodka tega zavarovalnega oddelka, t. j. 624645 gld. tekom l. 1885., pridemo do rezultata, da je društvo 43% svojih brutto-dohodkov potrosilo v tem oddelku zgolj za upravne troške. To je tudi naravno, največ stane namreč akvizicija. Le pomislite, koliko potujočih agentov, koliko uradnikov, upravnih svetnikov, generalnih zastopnikov i. t. d., vse to hoče živeti, vsak živi raje dobro, nego slabo, in za vse to skrbeti je v obliki previsoke premije našemu ubogemu zavarovalncu. (Klici — Rufe: Dobro! dobro!)

Mislím torej, in to je tudi merodajno bilo za me, da bode dežela ceneje lahko opravljala to zavarovanje, da upravni troški ne bodo tako veliki. Nočem prejudicirati rzsodbi slavnega zbora, povedati pa moram, kako si za svojo osebo stvar predstavljam. Treba bode skrbeti za to, da država po svojih davkarjih pobira premije ravno tako, kakor sedaj deželne priklade. (Klici — Rufe: Dobro! dobro!) Pogajati se bode itak treba z vlado, katera ne bode hotela škode trpeti pri dohodkarini dotičnih zavarovalnih društev, in mogoče bode potom obravnave in pogodbe priti do nekega načina, da bode država proti neki proviziji prevzela to pobiranje. Saj je itak v državnem interesu, da se kolikor mogoče razširi zavarovanje. Kar se tiče cenitve zavarovanih objektov pri zavarovanju, bi sodil, da bi pri tem lahko občinski organi sodelovali. Mislím si namreč ta zavod na podstavi vzajemnosti. Vsak občinski cenilec bode torej znal, da, ako previsoko ceni, poskoči tudi njegova premija in bode z lastnim interesom vezan na to, da cenitev ne bode neprimerna. Ako se kdo čuti prenizko cenjenega, se mu dovoli priziv do deželnega odbora, kateri bode zaukazal novo cenitev in ako se pri tej skaže, da pritožba izvira iz gole nagajivosti, bode dotičnik sam plačal troške. Kar se tiče poizvedeb škode, za to mislim, bi trebalo po posameznih okrajih zaupnih mož. Ne bode treba generalnih zastopnikov, inspektorjev z Dunaja in iz Pešte, ampak vse to se lahko v okrajih opravi. Pri velikih požarih pa jim gre morda kak uradnik našega stavbnega departementa ali deželnega zavarovalnega departementa na roko, in vse se opravi. Potem dva, k večjemu trije uradniki za evidenco, kataster i. t. d. pri zavarovalnem oddelku deželnega urada — in dovolj bode!

Efekt bi bil torej po mojem projektu, kakor sodim, jako ugoden. Recimo tudi, da bi z ozirom na to, da homo morali mnogo slabih rizik (*schlechte Risiken*) prevzeti in pogodbo napraviti z državo, z vsem tem vred za upravo potrosili na leto 50000 gld. — smo vendar navzlic temu, da smo pritegnili zadnjo kočo v deželi v zavarovalnico in vsakega hišnega posestnika zavarovali, navzlic temu prihranili smo si 50- do 60000 gld. na leto!

Pa so tudi nekatere druge koristi, ki govore za moj nasvet, koristi v narodno-gospodarskem, pa tudi v moralnem oziru.

V narodno-gospodarskem oziru prvič s tem, da se bode hipotekarni kredit ojačil. Saj bi lahko posnemali vzgled predariskega deželnega zbora, ki misli ustanoviti tudi neko poroštvo za hipotekarne upnike. To bi se dalo doseči s tem, da se tistim hipotekarnim upnikom, ki naznanijo deželnej zavarovalnici svoje hipoteke in plačajo neko pristojbino, varuje pravica do odškodnine tudi v tem slučaju, ako je posestnik sam navlaš prouzročil požar.

Drugič bi mislil, zmanjšalo se bode število požarov, namreč — se vé da, to je *petitio principii* — ako se praktično izvede to načelo, da nikakor ne gre višje zavarovati kak objekt, nego bi mogla znašati sploh mogoča škoda. Ako se sploh nič previsoko ne ceni, potem odpadejo tisti spekulativni požari — «*Speculations-Brände*» — pri katerih posestnik sam zapali, misleč: «Dobro sem zavarovan, bom imel dobiček vsled požara!» Tudi sicer bi se dalo število požarov zmanjšati. Ako bode hudobnež, kateri misli rudečega petelina saditi na sosedovo streho, znal, da ga ne spravi več na beraško palico, ampak se mu škoda vsa izplača, potem bode bržkone mnogokrat odstopil od svoje zlobne nakane.

Mogoče bode tudi v neko organično zvezo z deželno zavarovalnico spraviti ob enem našo stavbno in požarno policijo. Občine bodo sedaj imele interes na tem, da se strogo izvrše določila stavbnega reda. Tiste hiše brez dimnikov bodo kmalu zginile, in vsak posamezni lastnik bode gledal na to, da si omisli solidno ozidje in trdno streho zlasti, ako se posamezni zavarovalni objekti razdele po nevarnosti v razrede z nekimi posebnimi tarifi za premije.

In še eno, gospóda moja, kar govori tudi za moj nasvet. Terjatvam te deželne zavarovalnice, ako jo osnujemo na obligatoričnej podlagi, pristajala bi pravica politične eksekucije, ne bi trebalo pravnega pota, ne bi trebalo pravnih stroškov. Saj veste, kako se dandanes godi. Vsako še tako solidno društvo ima potujoče agente, ki dostikrat niso posebno zaupljivi ljudje. Pride k kakemu gospodarju, nadleguje ga; gospodar se ga ne more odkrižati, naposled privoli in podpiše. Pa mnogokrat se znal ni, kako pogodbo je sklenil! Naenkrat treba plačati dotično premijo, gospodar ne more, in zastanki malih goldinarjev izterjajo čestokrat odvetniki, in tu je hipoma kakih 50 do 60 glđ. pravnih stroškov. Vse to bi odpadlo.

Mislím torej, gospóda, da sem povedal dovelj takih momentov, ki govoré iz stvarnih ozirov za moj predlog.

Formalnih ugovorov se ne bojím. Istina je sicer, da prav za prav v deželnem zboru kranjskem kompetentni nismo za sklepanje takega zakona, s katerim bi se ustanovila deželna zavarovalnica, kakor jo danes predlagam. Kakor hitro siloma koga zavarujete, je to nek segljaj v civilno pravo, in zakonodajstvo o civilnem pravu pripada po § 11. lit. k državnega osnovnega zakona 21. decembra 1867 št. 141 drž. zak. izključno državnemu zakonodajstvu. Ali, gospóda, te zapreke se nam vender ni treba bati. Imamo po svojem deželnem redu § 19., drugi odstavek, pravico, posvetovati se in nasvete stavljati o vseh splošnih za-

konih in napravah, katere tirja potreba in blagor dežele naše. Stoječ na tem stališči pozivljamo torej lahko visoko vlado, da nam ona potom državnega zakona, torej s privolitvijo državnega zbora, omogoči, da smemo sklepati tak deželni zakon, s kojim se obligatorno zavarovanje uvede v deželi kranjski.

Ako bi pa kedó ugovarjal, da s tem omejimo delokrog ogerskih zavarovalnic in pridemo v neko protislovje z carinsko in trgovsko zvezo, ki združuje obe državi, potem gospóda, je tak ugovor neutemeljen. Član XX. tega zakona zabranjuje le, da bi se drugače postopalo z ogerskimi delniškimi društvi in zavarovalnicami, nego s tustranskimi. Tega pa nikakor ne nameravam, hočem naše zavarovalnice ravno tako omejiti, kakor prekolitvanske.

Kar pa se pogodeb z drugimi državami tiče, bi opozarjal na to, da imajo skorej vsi kantoni Švice, neozirajoč se na trgovinske pogodbe z našo državo, že take zavarovalnice z obligatornim zavarovanjem, in sicer ne le za neprimičnine, ampak v mnogih kantonih tudi za premičnine. V sosednej Nemčiji, na Bavarskem, Württemberskem, Saksonskem itd. nahajamo jih tudi, in povsod so se obnesle jako dobro!

Gospóda, jaz sem pri kraji.

Z ozirom na vse to, kar sem povedal, opozarjal bi gospode, da mi nismo prvi deželni zastop, ki se je s tem bavil. Skorej v vseh avstrijskih deželnih zborih prodirajo take ideje ne gledé na narodnost, naj bodo večine nemške ali slovanske, liberalne ali konservativne, skorej povsod se lotijo tega vprašanja. Saj iz tega izvira tudi oni srd publicističnih organov privatnih zavarovalnic nasproti takim intencijam deželnih zborov, nek srd, ki se včasih prav komično izražuje. V «*Ehrenzweigu*» berem jadikovanje: «*Die Landtage bilden den Tummelplatz für die kleinen Staatsmänner, welche ihre Inspirationen vom Tage holen, und sie folgen willig den populären Schlagworten, bei denen man nicht viel zu denken hat.*» Nič za to, gospóda, naj piše mož, kakor koli mu drago. Ali ta prikazen, da se isto vprašanje čuje sedaj v Bregenzu in zopet v zlatej Pragi, in da se je isto vprašanje sprožilo v šlezkem deželnem zboru in ravno tako pri nas na Kranjskem, ta prikazen je dokaz, da je misel zdrava, da se ta misel v istini ujema z dejanskimi potrebami naše dežele.

Prvič ni, da se je kranjski deželni zbor moral baviti s tem prašanjem. Leta 1869. je že v prav kratkem govoru dr. Razlag sprožil to misel. Lanskega leta je poročevalec finančnega odseka za deželni zaklad predlagal resolucijo v tem smislu, in uverjen sem, da bi bili imeli že lani večjo debato o tem predmetu, ako ne bi bil prišel deželni zaklad v debato stoprav v zadnji, poleg tega še večerni seji. Letos si jemljem čast, da stavim boljše koncizen predlog, katerega sem ondan izročil, predlog, podpisan od mnogih mojih tovarišev in častitih somišljenikov, predlog, kateri se glasi:

Slavni deželni zbor naj sklène:

Deželnemu odboru se naroča, z vso temeljitostjo in paznostjo pretresati vprašanje deželne zavarovalnice z obligatornim zavarovanjem poslopij proti požaru, v to svrhu pripraviti statistično gradivo, v dogovor

stopiti z visoko vlado ter v prihodnjem zasedanji delnem zboru izročiti primerne predloge.

Priporočam ta svoj predlog prav toplo slavnemu zboru. V formalnem oziru pa nasvetujem, da se izroči upravnemu odseku. (Klici — Rufe: Dobro! dobro!)

Abgeordneter Baron Apfaltrern:

Ich bitte ums Wort! Die Gründung der zwanzeiigen Landes-Versicherungsanstalten ist gewissermaßen unter den Landtagen so ziemlich epidemisch geworden. Zum Unterschiede von Landtagen, welche sich mit dieser Frage beschäftigen oder in denen diesfalls Anregungen gemacht worden sind, sind es wenige, bei denen dies nicht der Fall ist, und unter diesen zwei, nämlich die Landtage von Oberösterreich und Salzburg, welche nach den bitteren Erfahrungen, die sie mit den Landes-Versicherungsanstalten gemacht haben, davon schon nicht mehr reden wollen. (Polsanec Suklje. — Abgeordneter Suklje: «Keine obligatorischen!») Allerdings, auf den Zwang werde ich besonders zu sprechen kommen.

Landeshauptmann:

Ich bitte die Unterbrechung zu entschuldigen. Nach der Geschäftsordnung ist eine Debatte nicht zulässig.

Abgeordneter Baron Apfaltrern:

Ich möchte nur das Eine sagen: Es handelt sich um die Zuweisung des Antrages an einen bestimmten Ausschuss des Hauses. Ich möchte darauf aufmerksam machen, dass es sich hier um eine wichtige Frage handelt, zu deren Verantwortung dem Verwaltungsausschusse, selbst wenn es uns bis zum letzten Termine, also bis zur Einberufung des Reichsrathes, gestattet sein wird, zusammenzubleiben, die Zeit nicht genügen wird. Es handelt sich nämlich zunächst, die Rechtsfrage in Betracht zu ziehen. Mit welchem Rechte will eine zwanzeiige Versicherung eingeführt werden? Vorerst haben wir das grundgesetzlich gewährleistete Recht der Freiheit des Eigenthumes. Dieses Recht muss zuerst aus den Staatsgrundgesetzen hinweg escamotirt werden. Es ist ja möglich, dass die Regierung die diesfällige Vorlage im Reichsrathe einbringt und dieser die Majorität zustimmt. Aber dazu bedarf es noch weiter Wege. Zweitens handelt es sich darum, wie die Rechte derjenigen Versicherungsanstalten, welche k. k. privilegiert sind, im Staate und speciell im Lande Krain behandelt werden sollen. Sollen dieselben einfach unter den Tisch geworfen werden? — Sollen darüber hinausgegangen werden? — Sollen den betreffenden Anstalten Entschädigungen zugewiesen werden? oder sollen Lantien eingeführt werden? Mit einem Worte, das ist ein Meer von Fragen, welche sich auch in dieser Richtung aufwerfen. Und endlich kommt es zur Hauptfrage. Wenn Sie auf die lucrative Seite einer solchen Versicherungsanstalt Rücksicht nehmen wollen, so kann ich den Herren vorläufig das Eine sagen, dass Sie entweder die Affecuraten ärger schinden müssen, als die Versicherungsgesellschaften heute es thun, oder dass Sie mit Verlusten arbeiten werden. Und endlich wird ein solches Versicherungswesen nach meiner festen Ueberzeugung, wenn Sie es mit Zwang ausstatten, so verknöchert und bureaukratisirt werden, dass der arme

Affecurat viel schlechter daran sein wird, als bei was immer für welcher Versicherungsgesellschaft. Wenn auch der Herr Antragsteller eine abweisende Bewegung macht, so kann ich ihn doch versichern, dass ich mich mit der Frage intensiver beschäftigt habe, als er selbst und ich also ziemlich gut informirt bin, nachdem ich namentlich in Steiermark im Verwaltungsrathe der Grazer wechselseitigen Versicherungsgesellschaft, als es sich darum handelte, wie und unter welchen Bedingungen wir uns verdrängen lassen sollen, mit dem Studium des Gegenstandes betraut wurde. Ich habe die Frage zur Berichterstattung erhalten, und ich habe darüber Bericht erstattet. Daraus ist mir klar geworden, dass die Frage, welche jetzt in den Landtag geworfen wird, nicht von heute auf morgen, sondern erst durch langwierige Verhandlungen zur Reife gebracht werden kann. Ich würde mir also einfach erlauben, den Antrag zu stellen, dass der Antrag des Herrn Antragstellers dem Landesauschusse zum Studium dieser Frage zugewiesen werde.

In Steiermark ist dieser Vorgang vom Landtage auch beobachtet worden. Wozu den Verwaltungsausschuss plagen, damit er endlich auch zu keinem anderen Antrage kommt, als: «Landesauschuss! Da hast du die ganze Geschichte, studiere sie.» Ich erlaube mir also den Antrag zu stellen:

«Der Antrag des Herrn Professors Suklje werde dem Landesauschusse zum Studium dieser Frage zugewiesen.»

Landeshauptmann:

Ich wollte schon früher den Herrn Abgeordneten unterbrechen, weil eine Debatte gegen die Geschäftsordnung ist.

Abgeordneter Baron Apfaltrern:

Ich bitte, ich muss doch motiviren, warum ich glaube, dass es nicht zweckmäßig ist, den vorliegenden Antrag an einen Ausschuss des Hauses zu leiten und warum derselbe dem Landesauschusse zugewiesen werde. In meiner Motivirung habe ich mich über vier Punkte ausgesprochen oder sie eigentlich nur angedeutet, denn über jeden dieser Punkte wäre ich im Stande, eine halbe Stunde zu sprechen.

Landeshauptmann:

Ich würde mir nur erlauben zu bemerken, dass eine Debatte nicht zulässig ist, da es sich hier um einen selbstständigen Antrag handelt.

Abgeordneter Baron Apfaltrern:

Das ist ganz richtig, aber es handelt sich hier um die Frage, ob der Antrag einem bereits bestehenden oder einem neu zu bildenden Ausschusse oder dem Landesauschusse zugewiesen werde. Diese Frage muss durch Debatte entschieden werden.

Landeshauptmann:

Der § 18 der Geschäftsordnung lautet:

«Nach der Begründung des selbstständigen Antrages beschließt der Landtag ohne Debatte, ob der Antrag an einen schon bestehenden oder neu zu bildenden Ausschuss

zu verweisen sei. Wenn der Beschluss verneinend ausfällt, so ist der Antrag als abgelehnt anzusehen.»

An diesen Wortlaut der Geschäftsordnung habe ich mich gehalten und mir daher die Bemerkung erlaubt.

Poslanec Šuklje:

Opravični red mi ne dopušta, polemizovati z razlogi in ugovori, katere smo čuli iz ust prečastitega gospoda barona Apfaltrerna. Kar se pa tiče formalnih opazek njegovih, mislim, da naposled njegov predlog na ravno tisto meri kakor moj predlog. Navetoval sem v svojem predlogu le resolucijo, katera veže deželni odbor, pretresovati to vprašanje. Le o tem, naj se deželnemu odboru dá to naročilo, ali ne, le o tem naj bi preiskal upravni odsek.

Gospod baron Apfaltrern je tega mnenja, naj se izroči stvar s to direktivo precej deželnemu odboru. Kar se mene tiče, s svoje strani nimam temu ugovarjati in sem zadovoljen s tem nasvetom, v kolikor se tiče formalnega postopanja z mojim predlogom.

Deželni glavar:

Gospod predlagatelj se strinja s predlogom gospoda barona Apfaltrerna, naj bi se izročil ta samostojni predlog deželnemu odboru.

Gospodje, ki se s predlogom gospoda barona Apfaltrerna strinjajo, naj blagovolé se vzdigniti.

(Obvelja. — Angenommen.)

7. Priloga 50. Utemeljevanje samostalnega predloga gospoda poslanca dr. Alfonza Mosché-ta in tovarišev z načrtom zakona, s katerim se določujejo posamezne spremembe o postopanju gledé pravic, podvrženih po cesarskem patentu z dné 5. julija 1853, drž. zak. št. 130, odkupu ali vravnanju.

7. Beilage 50. Begründung des selbstständigen Antrages des Herrn Abgeordneten Dr. Alfons Mosché und Genossen mit einem Gesetzesentwurfe, wodurch über die Behandlung der nach dem kaiserlichen Patente vom 5. Juli 1853, R. G. Bl. Nr. 130, der Ablösung oder Regulierung unterliegenden Rechte einzelne abändernde Bestimmungen getroffen werden.

Poslanec dr. Mosché:

Slavni deželni zbor! Ako pregledamo proračun zemljiško-odveznega zaklada za leto 1888., vidimo, da je preliminiran znesek 8082 gld. 20 kr. za tako zvane režijne troške, to so oni troški, katere ima dežela kranjska za izdržavanje deželne komisije in lokalnih komisij, ki poslujejo pri odkupu ali vravnanju zemljišnih bremen, oziroma služnih pravic. Ti troški znašali so v zadnjih letih, in sicer leta 1887. 10 929 gld.

70 kr., leta 1886. 10 929 gld. 70 kr., leta 1885. 11 589 gld. 20 kr. in leta 1884. 10 849 gld. 20 kr.

Iz poročil, katera nam je podala deželna vlada gledé poslovanja s temi odkupnimi opravili, razvidimo, da se je leta 1883. vršilo 364 obravnav, leta 1884. 254, leta 1885. 227 in leta 1886. 124.

Vidimo torej, da se je v teku zadnjih let znižalo število opravil in znižal tudi znesek, ki ga je morala plačevati dežela kranjska za te komisije.

Pripomoglo je k temu največ to, da je deželni zbor od leta 1870. naprej skorej vsako leto ponavljal prošnjo do vlade, naj gleda na to, da se končajo poglavitne obravnave, in — gledé na to, da je ponehalo v drugih kronovinah poslovanje odkupnih komisij — dela na to, da tudi pri nas prenehajo in da se njih poslovanje izroči političnim oblastvom. To je tudi vlada večkrat obljubila, ali razmere bile so močnejše; odkupne komisije obstojé še dandanes, in dežela jih mora plačevati.

Mojega predloga namen je, zakonitim potom odpraviti te komisije, njih poslovanje izročiti sodiščem, oziroma političnim oblastvom, in prihraniti deželi troške, ki bi jih provzročile. Zakon, ki ga predlagam, je torej finančnega ali narodno-gospodarskega pomena. Korist njegov za deželo Kranjsko leži v prihranitvi precéj velikih troškov. Ta korist je očividna.

Ako preudarjamo, da je vse poslovanje odkupnih komisij dandanes neznatno in da to lahko opravljajo druga oblastva, ne da bi treba bilo troškov povišati, in da to stvari sami nikakor ne škoduje, in ako pomislimo na drugi strani, da bi dežela morala leto za letom plačevati za odkupne komisije 8- do 9000 gld., pridemo do sklepa, da bi to luksus bil, ki se ga uboga dežela kranjska privoščiti ne sme.

Vidi se mi odveč, razpravljati naše finančne razmere, ki so itak znane. Konstatovati le hočem, da rastejo naše potrebsčine vsako leto in z njimi naši nedostatki ali primanjkljeji.

Ako hočemo zadostovati rastočim potrebam, treba bo, ne samo štediti, kjer koli je mogoče, marveč zvišati deželne dohodke, ne da bi se zvišala bremena itak že preobloženega davkoplačevalca. (Klici — Rufe: Dobro! dobro!) Pečati se nam je treba izdatneje z narodno-gospodarskim vprašanjem in iskati vire gmotnega razvoja, kjer jih še nismo iskali. Ako nas v obče k tem silijo naše finančne razmere, nas sili še drugi faktor, politični faktor, neugodni naš politični položaj.

Meni se vidi politični položaj naše dežele kranjske jako nevaren, in ta ne samo zabranjuje vsak napredek, marveč nas pelje v gmotno pogubo. Dovolite, da pri tej priliki v kratkem izpeljem svojo misel.

Odlični govornik visoke zbornice je pred kratkem rekel, da kranjska dežela ni *enfant gaté* dunajske vlade; pritrjujem popolnoma njegovim besedam, a dostavljam, da se mi vidi, da dežela kranjska sploh ne uživa mnogo simpatije. Kdo je temu kriv?

Odkar se ni posrečilo nasprotni nam stranki, pridobiti politično vodstvo v naši deželi in odstraniti našega obče čestitega deželnega predsednika, ki se je izkazal vrlega prijatelja pravice in našega ljudstva (Klici na levi — Rufe (infš: Dobro! dobro!), pomnožili so se

napadi, ne na našo slovensko stranko, marveč na našo deželo. Opazili ste gotovo vsi, gospôda moja! bodisi na levi, bodisi na desni strani visoke zbornice, kako se sistematično grdi naša domovina v nemških časnikih, katerih žalostni dopisniki med nami živé, z nami občujejo, pri naši mizi sedé in nam roke prav prijazno stiskajo. (Klici na levi — Rufe linfs: Res je!) Opazili ste tudi, kako so veliki ti gospodje v zamolčanji deželnih prednosti in vsega, kar bi deželi koristilo, in kako so zgovorni, kadar z lažmi in obrekovanjem opisujejo našo deželo. Takrat jim je naša dežela — dežela divjakov, — dežela, v kateri se pobijajo Nemci in tujci na ulici, — dežela, katere sestostoletni dinastični in tisočletni verni čut je izginil hipoma, ko se je dopadlo nekim rusko-nihilističnim pobalinom (poslanec Luckmann — Abgeordneter Luckmann: Daß hat ja nichts mit der Grundentlastung zu thun! Klici na desni — Rufe rechts: Zur Sache! zur Sache!) in drugim katilinaričnim eksistencam kvasiti neumnosti v nekem dnevniku, katere obsojuje in globoko obžaluje vsa dežela, ves slovenski narod. (Klici — Rufe: Dobro!)

Neumnosti, surovosti, nepremišljenosti se povsod dogajajo na tem okroglem svetu. Nobena država, nobena dežela civilizirane Evrope ni izvzeta; ampak to žalostno prednost ima naša dežela pred vsemi drugimi, da se fruktificirajo taki osamljeni dogodki, v kvar naši deželi, in da se celó deželo odgovorno stori za čine osamljenih oseb. In to, gospôda moja, ne žali samo čast naše dežele, marveč ji škoduje tudi v gmotnem obziru in podkopava njeni kredit.

V tem sistematičnem grdenji leži ona velika nevarnost, katero sem pred omenil. Nočem govoriti tu o našem slovenskem ljudstvu, ki molčé trpi, ampak mene so poslali v to visoko zbornico ljubljanski volilci. Smatrati se smem tudi za zastopnika nemškega prebivalstva ljubljanskega mesta, in ravno nemški obrtniki, stari možjé, ki že 40 let živé med nami, ki so osiveli v naši deželi, ne da bi jih žalil slovenski someščan, prišli so k meni in tožili, kako škodo trpé vsled tega sistematičnega obrekovanja naše dežele in kako jim dopisuni nemških listov s tem jemljó kruh in zaslužek. (Klici na levi — Rufe linfs: Čujte, čujte!) Nočem ponavljati izraze, katere so rabili nasproti tem dopisunom; samo to hočem omeniti, da so tako postopanje označili kot deželno izdajstvo.

Iz tega posameznega slučaja lahko sodite, gospôda moja, kako vpliva to grdenje na našo deželo v gmotnem obziru. Svariti hočem na tem mestu one, katerim ugaja taktika sumničenja, obrekovanja in hujskanja v deželi kranjski, da nikar ne napné prehudo struno; smo potrpežljivi, smo pohlevni, a nikar ne bi radi videli dneva, ko se bode sad pokazal semena, ki so ga sejali oni, ki strankarske interese nadstavljajo interesom vse dežele.

Konstatovati mi je danes le, da dežela kranjska hudo trpi pod tem zlobnem obrekovanji. (Klici na levi — Rufe linfs: Dobro, dobro! Res je!) Nam pa je treba, da se poprimemo z vso gorečnostjo narodno-gospodarskih vprašanj, da skrbimo v veliki meri za gmotni razvoj naše dežele, našega ljudstva, da mu skušamo olajšati

bremena in odkrivati nove vire blagostanja. S tem bomo popravili škodo, katero nam napravljajo se dandanes herostratične roké nasprotnikov naše dežele.

Jeden član v verigi takih deželnih ukrepov naj bode zakon, ki ga jaz predlagam in katerega toplo priporočam visoki zbornici. (Klici — Rufe: Dobro, dobro!) Enaki zakon sklenil je tudi deželni zbor češki, ki je bil potrjen od Njih Veličanstva presvitlega cesarja dné 12. aprila 1886. Iz tega je razvidno, da ni formalnih zaprek. V formalnem oziru predlagam, da se izroči načrt zakona finančnemu odseku in to zaradi tega, ker je bistveni pomen tega zakona finančne narave in se itak bavi finančni odsek z zemljiško-odveznim vprašanjem.

Deželni glavar:

Prosim gospode, ki so za to, da se izroči predlog finančnemu odseku, naj blagovolijo se vzdigniti.

(Obvelja. — Angenommen.)

8. Ustno poročilo finančnega odseka o nakupu gozda za deželno vinarsko, sadjarsko in poljedelsko šolo na Grmu (k prilogi 43.).

8. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses betreffend den Ankauf eines Waldcomplexes für die Landes-Wein-, Obst- und Ackerbauschule in Stauden (zur Beilage 43.).

Poročevalec dr. Poklukar:

Slavni zbor! V prilogi 43. poroča nam deželni odbor v prvej vrsti o potrebi nakupa gozda za vinarsko šolo na Grmu in v drugi vrsti o ponudbi, katera se je podala deželnemu odboru o nakupu takega zemljišča.

Iz poročila vidijo častiti gospodje poslanci, da sta deželi na ponudbo dana dva gozda, katerih eden meri okoli 10 oralov in drugi 34 oralov.

Pri drugem gozdu stavljena je cena po 100 gld. za oral in je med drugim tudi povedano, da je gozd blizu posestva na Grmu, da se v pol uri pride do tjá, da je dovažanje precej prilično, da se nahaja tam že sedaj nad 300 dozorelih smrek, in da je sicer tam bukovje, gabrovo, smerekovo in hrastovo drevje. Dalje se navaja v poročilu na kratko, da je tak gozd za gospodarstvo na Grmu neobhodno potreben, ker se potrebuje stelja za živino, ki se tam redi in je treba za popraviljanje in vzdrževanje poslopij stavbenega lesa, za kurjavo pa drv. Ako se nakupi večji gozd, ki meri 34 oralov, bi ta zadostoval za vse gospodarске potrebe posestva na Grmu.

Finančni odsek oziral se je v prvi vrsti na to, in temu se je soglasno pritrđilo, da večje gospodarstvo, kakor ga ima šola na Grmu, ki ima približno 30 oralov njiv in 30 oralov košenine, potrebuje neobhodno gozd. Zatorej se je prej resilo to poročilo, kakor ono o proračunu, s katerim je v tesni zvezi.

V proračunu za l. 1888. nahaja se svota 3000 gld., namenjena za vzdrževanje tamošnjih poslopij, oziroma še zmirom potrebnih poprav. Finančnemu odseku se je zdelo, da se precejšnja svota iz proračuna dá pristediti, ako se sklene prej nakup tega gozda, ker se potem les za potrebne stavbe lahko vzame iz lastnega gozda in se vsled tega potrebsčina za vzdrževanje poslopij prihodnje leto lahko zniža. Nikakor pa ni mogel finančni odsek pritrditi temu, da bi se tukaj brezpogojno sklenilo, naj deželni odbor nakupi ponujeni gozd. Iz poročila je namreč razvidno, da se gozd od strokovnjakov podrobno ni pregledal, in ker se je finančnemu odseku cena 3400 gld. vender nekoliko previsoka zdela, je finančni odsek v obče pritrdil predlogu deželnega odbora, ki meri na to, da se deželnemu odboru dá kredit v znesku 3000 gld. za nakup gozda; toda potrebno se mu je zdelo dostaviti, naj se gozd poprej gledé vrednosti in zaraščaja v njem, na drobno pregleda in potem primerna cena do privoljene svote 3000 gld. plača.

Predlagam torej v imenu finančnega odseka:

Slavni deželni zbor blagovoli skleniti:

1.) Deželnemu odboru se naroča, da kupi za šolo na Grmu primerni gozd.

2.) V ta namen se dovoli deželnemu odboru kredit v znesku 3000 gld. iz deželnega zaklada.

3.) Deželnemu odboru se naroča, že ponujeni gozd pred nakupom dati natanko pregledati po strokovnjaku in se po uspehu ogleda ravnati pri kupu.

(Obvelja. — Angenommen.)

9. Ustno poročilo finančnega odseka o proračunu deželne vinarske, sadjarske in poljedelske šole na Grmu za leto 1888. (k prilogi 16.).

9. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses über den Vorschlag der Landes-Wein-, Obst- und Ackerbau-Schule in Steuden pro 1888 (zur Beilage 16).

Poročevalec dr. Poklukar:

Slavni zbor! Dalje mi je poročati o proračunu deželne vinarske in sadjarske šole na Grmu za l. 1888. V obče mi je omeniti, da se je izrekoma ona svota, katera je nastavljena tukaj za vzdrževanje poslopij, finančnemu odseku z ozirom na to, kar se je v teku lanskega leta že dovolilo za zgradbo na Grmu, zdela neprimerno visoka.

Gledé drugih toček je omeniti, da je tu in tam finančni odsek preiskoval potrebo predlaganih svot, toda utemeljevanja za potrebe ni našel ne v poročilu deželnega odbora, ne v poročilih vodstva šole na Grmu. Kolikor se je iz privatnih poročil v finančnem odseku zvedelo, so bile osebne razmere na Grmu krive temu, da je letos proračun primeroma tako nezadostno utemeljen, in sicer zarad tega, ker je vodja šole sam mnogo posla imel pri zgradbah na šoli, oziroma pri

novih nasadih, ki so se delali in je adjunkt bil bolan, tako da ni bilo potrebne pisarniške moči.

Finančni odsek je uvaževal te razmere, sicer bi moral strogeje postopati, morebiti še nekatere svote prečrtati, ker formalno niso bile utemeljene. Ker je pa prepričan, da bode deželni odbor strogo pazil na to, da se ne bode nobena svotica izdala brez utemeljene potrebe, zato predlaga finančni odsek tudi le tiste premembe, katere mu je bilo lahko utemeljevati že iz onega gradiva, ki mu je bilo na razpolaganje.

Priporočam torej, da preide slavni zbor v podrobno razpravo proračuna grmske šole za leto 1888. in si bodem usojal potem priporočati one svote, katere ostanejo nespremenjene, oziroma utemeljevati one, v katerih nasvetuje finančni odsek spremembe.

Deželni glavar:

Otvarjam generalno debato.

Poslanec Pfeifer:

Slavni zbor! V proračunu dolenske vinarske šole je za nove nasade postavljena svota 500 gld., ki se bo po mojem mnenju večinoma porabila za razširjenje tamošnje ameriške trtnice.

Kakor znano visoki zbornici, je nesrečna trtna už ujedla več sto oralov krasnih vinogradov kostanjeviskega in krškega okraja — storilo pa se je dosedaj od strani države malo ali skorej nič v primeri k velikanski nesreči, da se zopet k življenju obudé umirajoče gorice.

Vender ne morem uvidevati resne pomoči v tem, če se ponuja iz državne trtnice 1000 ameriških trtnih ključev — neukoreninjenih trt — po 10 gld. obupnemu vinorejcu, ki je vsled elementarne nesreče po trtni uši, vsled drugih nezgod in visokih davščin že do kosti oglojen, tako, da mu večkrat primanjkuje potrebne soli; sedaj pa naj po krajcarji plačuje trtne ključe, kojih potrebuje za 1 oral 6 do 8000 kosov, katere naj potem požlahnuje, vinograd iz novega globoko prekoplje, potem požlahnjene trte zasaja, naposled pa par let čaka na pridelek.

V tej zadevi se dotični poročevalec poljedelskega ministerstva od lanskega leta sem še ni dosti poboljšal, treba bo v državnem zboru podregati, morebiti bo imel več usmiljenja do vinogradnika in ceneje prodajal ameriške trte takrat, kadar se už loti tudi njegove mastne plače.

Tem več sočutja in podpore skazuje dolenskim vinorejcem naklonjenost našega deželnega zbora, ki radevolje za ohranitev njih edinega premoženja privoljuje sredstva, za kar so Dolenjci hvaležni visokemu zboru.

Glavni kmetijski pridelek na Dolenjskem sta vino in sadje, zato ima naša dolenska kmetijska šola glavno nalogo, pospeševati vinarstvo in sadjarstvo.

Če sem dobro poučen, je na grmski šoli dovolj zasajenega sadnega vrta, trtnic pa premalo; zavod ima dovolj njiv, katere po mojem mnenju ne sodi vse z žitom ali drugim živežem obsejati, ampak tudi porabiti za napravo večjih trtnic.

Da obživé po trtni uši uničeni vinogradi po' do-
sedanjih skušnjah ni drugega sredstva, nego nasajenje
že požahnjenih ameriškanskih trt, kojih bo treba več
sto tisoč, takó, da bo grmska šola morala porabiti
več oralov njiv za napravo takih trtnic, torej pred-
lagam:

Slavni deželni zbor naj sklene:

Deželnemu odboru se naroča, da skrbi na grmski
šoli za napravo velike ameriškanske trtnice, iz katere
bi dobivali domači vinogradniki cepljene ameriškanske
trte brezplačno ali po kolikor mogoče nizki ceni.

Deželni glavlar:

V generalni debati ni mogoče staviti predlogov.
Staviti jih je le mogoče v specialnej debati, tedaj
bode se tudi šele razpravljalo o predlogu gospoda
poslanca Pfeiferja. Želi se kdo gospodov besede v
generalni debati?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Torej preidemo v specialno debato.

Poročevalec dr. Poklukar:

V proračunu nahaja se med potrebščino v prvi
vrsti neka prememba, ki se utemeljeva v drugem po-
ročilu deželnega odbora, priloga št. 26. Tukaj so nam-
reč uvrščene plače: za vodjo 1200 gld., za pristava
800 gld. in predlaga se kot nova točka 500 gld. plače
za tretjega učitelja. Tukaj moram se ravno ozirati na
poročilo upravnega odseka v prilogi 26., katera pa
pride zaradi stilističnih zaprek kasneje na vrsto. Torej
bode danes imela slavna zbornica priliko, da dokonča
en del onega poročila s tem, ako pritrdi, da se stalna
plača tretjega učitelja sprejme precej kot predlog
finančnega, oziroma upravnega odseka. V poročilu
deželnega odbora je namreč predlagano, naj se tretjemu
učitelju dá plače 500 gld. Ne bom obširno govoril o
nalogi, katero ima po učnem načrtu, oziroma po pro-
gramu, ki se nahaja v prilogi 26. deželnega odbora,
tretji učitelj; vendar pa hočem na kratko navajati one
točke, ki govoré o dolžnosti tretjega učitelja, glasé se:

«3.) Tretji učitelj poučuje v slovensčini, v spisji,
v računstvu, v geometriji in geometričnem risanju, v
zemljepisji, v naravoslovstvu, to je živalstvu, rastlin-
stvu in rudoslovju, v kamenoslovju, v fiziki in klima-
tologiji, v čebelarstvu in v petju.»

Tretji učitelj nadzoruje neposredno učence in knjiž-
nico. Kadar treba, mora pomagati vodji v pisarni.»

Ko je upravni odsek pretresoval dolžnosti one
tretje učiteljske moči, ki je po predlogu deželnega
odbora sprejeti na grmsko šolo, mislil si je pač, da
bode ona oseba, ki bode imela poleg zelo obilnega
posla tudi veliko odgovornost za odgojo učencev, ki
so v zavodu, morala biti spreten učitelj, pa tudi v
odgoji zanesljiv človek. In ako se misli, da bi se z
začasnim nameščenjem dobila tako dobra moč, se je
zdelo upravnemu odseku, da je to čisto nemogoče s
plačo 500 gld., v finančnem odseku se je celo spro-
žila misel, da bi se moral stalno namestiti. Temu se
ni potrdilo, pač pa se nasvetuje, da se z ozirom na

veliko dolžnost, ki se tretjemu učitelju naklada, tudi
plača poviša od 500 na 600 gld. Ta predlog se je
sprejel enako soglasno v upravnem, kakor v finanč-
nem odseku.

Torej predlagam v imeni finančnega odseka, da
se pri potrebščini točke A, črka c) zviša plača na
600 gold. in s tem vsa potrebščina točke A od
2500 gld. na 2600 gld.

Abgeordneter Deschmann:

Ich bitte um das Wort! Aus den Ausführungen des
Herrn Berichterstatters habe ich nicht ersehen, ob der Posten
des dritten Lehrers ein stabiler ist oder ob diese 600 fl. bloß
ein provisorisch eingestellter Lehrergehalt sein sollen. Ist das
ein definitiv systemisirter Posten, so hätte ich mehrere Be-
denken dagegen auszusprechen. Vorerst aber bitte ich dies-
bezüglich um eine Aufklärung.

Poročevalec dr. Poklukar:

Na to omenjam samo kratko, da se je potreba
tretjega učitelja pokazala potem, ko je poljedelsko mi-
nisterstvo zahtevalo, da je na tej šoli v teh pomočnih
predmetih, kateri so navedeni, poučevati. Pri posvet-
vanji programa se je upravni odsek pečal s tem, ali
je mogoče, sedanjemu vodji naložiti še večje delo,
kakor ga ima, in od vseh strani se je priznalo, da
ima on z nadzorovanjem šole, nadzorovanjem gospo-
darstva in s predavanjem onih predmetov, ki so v
v prilogi 26., stran 7. navedeni pod točko 1., toliko
posla, da mu ni moč nakladati večjih bremen.

Enako se je priznavalo tudi pri pristavu, ki mora
poučevati v poljedelstvu, v rastlinoreji — izjemši pre-
divnatih rastlin — v živinoreji, v ureditvi kmetskega
gospodarstva, v kmetskem knjigovodstvu, v kmetski
tehnologiji, v praktičnem zemljemerstvu, v risanju in
v kemiji. Pristav oskrbuje zajedno po vodjevih naro-
čilih vse poljedelske kulture (njive, senožeti), živinske
hleve in vse šrambe pridelkov, razen onih vinarstva,
sadjarstva, zelenjadstva in predivstva. Pristav vodi tudi
združen z vodjo gospodarske knjige in z njimi spojene
račune.

To so dela, katere morata po programu izvrševati
vodja in pristav. Vrh tega je pa po programu, kate-
rega je poljedelsko ministerstvo zahtevalo na oni pod-
lagi, da šola nima biti v ozkih mejah vino- in sadje-
reje, ampak da se ima, kakor je za take nizke šole
neobhodno potrebno, da se poučuje, razun v onih
predmetih ljudske šole, katere je poučeval na Slapu
navaden ljudski učitelj, tudi v onih predmetih, katere
sem navedel kot posel tretjega učitelja. Iz tega se je
podala potreba, namestiti tretjega učitelja. On je sprejet
s pogodbo. Ako bi se v osnovi šole s potrjevanjem
poljedelskega ministerstva kaj spremenilo, tako, da bi
ta učitelj postal odveč, se mu polletno odpové služba.
Dokler pa je potreben, je tudi potrebno, da se mu plača
redno plačuje.

Torej je to neka začasna osnova, ki pa ni vezana
za vse večne čase, pa tudi nima namena spremenljiva
biti za vsako leto.

To je odgovor na vprašanje gosp. Deschmanna.

Abgeordneter Deshmann:

Ich habe auf meine Frage doch nicht die gewünschte Aufklärung erhalten und berufe mich bezüglich der Einstellung dieses Lehrergehaltes auf ein Präcedens. Es war in den sechziger Jahren, in einer Periode, aus welcher außer meinem Herrn Nachbar zur Rechten wohl Niemand von den Herren mehr Mitglied des hohen Hauses sein wird, als in ganz ähnlicher Weise ein stabil systemisirter Posten in die Landesverwaltung eingeführt wurde. Es handelte sich damals im Landtage um die Einstellung der Bestallung für den Arzt im Zwangsarbeitshause; wenn Sie in den stenographischen Protokollen nachsehen, so werden Sie finden, daß wegen Umwandlung dieses Postens in einen stabilen keine Vorlage des Landesausschusses erschienen war, sondern plötzlich erscheint im Voranschlage unter den «Pläce — Gehalten» ganz einfach der betreffende Bezug mit 600 fl. angeführt, während früher der Arzt seinen Dienst im Zwangsarbeitshause nur gegen eine Remuneration zu versehen hatte. Damals gieng der Landesausschuß, weil der Gehalt des Arztes mit 600 fl. unter den «Pläce — Gehalte» eingestellt war, von der Ansicht aus, daß der Landtag hiemit auch die definitive Anstellung desselben als Landesbeamter beschlossen habe. Ich besorge nun, daß das Nämliche auch hier bei dem dritten Lehrer der Fall sein werde. Der Betrag von 600 fl. figurirt hier unter den Posten, wo die Gehalte vorkommen, denn es heißt ja: «Gehalt für den Director 1200 fl., für den Adjuncten 800 fl., für den dritten Lehrer 600 fl.» In dieser Beziehung muß ich mich schon jetzt ganz entschieden dagegen aussprechen, daß dieser Anreihung der Bezüge des letzteren unter die Gehalte nicht späterhin dieselbe Deutung gegeben werde, als es im vorerwähnten Falle geschehen ist.

Allein ich habe, und zwar aus anderen Gründen, schon im Landesausschusse gegen die Bestellung eines dritten Lehrers mich ausgesprochen, und ich muß hier nochmals darauf zurückkommen, obwohl ich nur mit einer gewissen Befangenheit an die Besprechung dieses Gegenstandes herantrete, da ich nach den Erfahrungen, die ich im Landesausschusse zu machen Gelegenheit hatte, genöthiget bin, auf die Schule in Stauden einige nicht eben angenehme Rückblicke zu werfen. Da könnte nun mancher sagen, wenn ich einiges nicht in einem so ganz rosigem Lichte erblicke, daß ich damit mein Vaterland verunglimpfe, zumal wir soeben einen solchen Sermon an ganz unpassender Stelle und bei einer ganz unzeitgemäßen Gelegenheit zu hören bekamen. — Angriffe, welche freilich ebenjogut auch gegen die hohen Kirchenfürsten gerichtet sein konnten, welche gegen gewisse Ausschreitungen der Presse ihre ernste Stimme erhoben haben.

Ich weiß nicht, ob der betreffende Herr Vorredner nur Correspondenten von Zeitungen oder auch die Bischöfe der Kirchenprovinz, der Metropole unseres Vaterlandes, gemeint hat, ich gehe jedoch ganz unbefangen auf die Besprechung der Uebelstände, wie sie in der Schule in Stauden bestehen, über.

Meine Herren, das Papier ist geduldig, Sie können alles Mögliche drucken und schreiben, und auch der Herr Director Dolenc ist ein sehr schreibseliger Herr, welcher den Landesausschuß fortwährend mit Berichten und Eingaben behelliget, welche füglich in den Papierkorb geworfen zu werden verdienten. (Nasprotovanje na levi. — Widerspruch links.) Deshalb bedauere ich umsomehr, daß selber bei seiner

Schreibseligkeit sich nicht veranlaßt gefunden hat, seinen Jahresbericht rechtzeitig einzusenden. Ich glaube, wenn er statt seiner sonstigen Vielschreibereien denjenigen Sachen, die ihm obliegen, seine Aufmerksamkeit zugewendet hätte, so wäre von ihm gewiß der Jahresbericht rechtzeitig eingekendet worden, zumal es sich um eine Anstalt handelt, an welche so große Hoffnungen des ganzen Unterlandes geknüpft worden sind. Da der Director selbst nun so saumselig war, keinen Bericht zu erstatten, so kann ich nicht umhin, dem hohen Hause einiges über Stauden zur Kenntnis zu bringen, wovon sonst nur der Landesausschuß Notiz genommen hätte, obwohl ich wieder befürchten muß, daß der Vorwurf gegen mich erhoben wird, «da svojo deželo osnesnazim in gradim». Da scheint mir vor Allem angezeigt zu sein, dem hohen Hause einen Act zur Kenntnis zu bringen, den ich zwar nicht zur Hand habe, woraus ich mir jedoch seinerzeit im Vorgefühle, daß sich vielleicht späterhin die Gelegenheit ergeben könnte, davon Gebrauch zu machen, Auszüge gemacht habe. Es ist dies der Bericht des Directors der Ackerbauschule, den er nach der Ausschreibung der Stipendien mit seinen Besetzungsvorschlägen dem Landesausschusse eingekendet hat, nämlich der Bericht vom 10. October J. 582, L. A. J. 7376. Ich war selbst in der Registratur, um den betreffenden Bericht auszuheben, allein ich konnte ihn nicht bekommen — er ist an den Director wieder zurückgeschickt worden. Ich erlaube mir jedoch dessen wesentlichen Inhalt nach den Auszügen, die ich mir gemacht habe, mitzutheilen. Director Dolenc berichtete wörtlich Folgendes: «Ich und der Wanderlehrer Pirce haben uns alle mögliche Mühe genommen, die mit Stipendien zu bedenkenden Jöglinge bei den Paaren herbeizuziehen. Die Geistlichkeit, die Lehrerschaft, alles wurde in Bewegung gesetzt, allein Dolenc meint, was für die Schule aufgetrieben werden konnte, habe ich und Pirce zusammengebetelt, «pa le to pešico sva priberačila». Sie sehen daraus, meine Herren, welchen geringen Anfang die Schule in jenen Kreisen findet, welche zunächst berufen wären, ihre Söhne in dieselbe zu schicken. Dolenc erklärte aber weiter: «Wie viele sind denn unter diesen Stipendisten, welche eigentlich den Anforderungen zur Aufnahme von Schülern entsprechen?» In dieser letzteren Beziehung ist ganz gewiß die Beilage 26 für uns maßgebend, und es heißt daselbst (here — liest):

«Bezüglich der Landesstipendien bleibt die Bestimmung aufrecht, daß dieselben nur an Söhne von die Landwirtschaft betreibenden Eltern ohne geforderten Nachweis der Armut verliehen werden, denn der Zweck der Anstalt besteht in der Heranbildung von rationellen Landwirten und durchaus nicht in Beschaffung von Dienern, Maiern zc., die außer Landes ihre Existenz suchen.»

Nun machte der Director selbst das Zugeständnis: «Einen Einzigen haben wir bekommen, dessen Vater ein Weingartenbesitzer ist und von welchem zu erwarten ist, daß derselbe seinen zu ererbenden Besitz nach den Grundsätzen, welche er in der Schule sich angeeignet haben wird, bewirtschaften werde.» Ein Einziger also hat sich gefunden, und es sind im ganzen zehn oder noch mehr Stiftpilze! Andererseits klagte Dolenc wieder: Es gäbe Burschen genug, die ihm als Stipendisten aufgedrängt werden, meistens uneheliche Kinder, wo die Besitzer sich denken, weg mit ihnen, für die Weinbauschule sind sie lange gut genug. So also sieht es mit den Schülern aus. In der nämlichen

Gingabe fragt Director Dolenc weiters: «Entspricht denn die Schule in Stauden den Anforderungen, welche an sie gestellt werden?» und er antwortet ganz offenherzig, was ihm sehr zur Ehre gereicht: «Nein, durchaus nicht! Sie soll nur für die Weinbautreibende Bevölkerung da sein, allein so lange wir ein solches Schülermateriale bekommen, wie dermalen, sind gar keine Erfolge zu erwarten.» Zum Schlusse dieser seiner Einlage bemerkt er endlich: «Der einzige Ausweg in der Sache wäre der, daß die Gemeinden Unterkraus, in denen Weinbau betrieben wird, zu einer Abgabe gezwungen würden, welche mittelst Steuern eingehoben würde, um mit dieser Umlage Stipendien für die einzelnen Weindistricte zu gründen.» Das war der Antrag des Dolenc und der Inhalt jenes Schriftstückes.

Nun frage ich aber weiters: Ist denn wirklich die Stelle eines dritten Lehrers in Stauden nothwendig? Ich muß dies mit aller Entschiedenheit in Abrede stellen. Im Berichte über das Statut in Stauden steht es, daß auf den dritten Lehrer 525 Stunden im Jahre, also nicht einmal zwei Stunden täglich, entfallen würden, und andererseits muß ich doch voraussetzen, daß der Lehrer jene Gegenstände, welche schon in der Volksschule gelehrt wurden, nicht in der Schule in Stauden nochmals wieder vorkäuen werde. Wozu verlangen wir denn von den Schülern, welche mit Stipendien bedacht werden sollen, daß sie die Volksschule absolviert haben? Offenbar, daß sie mit jenen Kenntnissen versehen eintreten, die man von Volksschülern verlangen kann. Also was bleibt ihm denn noch zum Vortrag über? Physik, Botanik, Zoologie u. s. w. Aber ich bitte dabei zu bedenken, daß ein gewöhnlicher Lehrer, selbst ein solcher, der seine Bürgerschulprüfung mit sehr gutem Erfolge abgelegt hat, kaum in Uebereinstimmung mit Herrn Dolenc seiner Aufgabe wird gerecht werden können. Es wird ja da nicht Naturgeschichte nach der gewöhnlichen Schablone vorgetragen, sondern alle diese Disciplinen müssen mit Rücksicht auf die praktischen Fächer, die man an der Schule behandelt, vorgetragen werden. Der Lehrer wird diesfalls nicht ein gewöhnliches Schulbuch zur Hand nehmen, sondern z. B. in der Botanik wird es seine Aufgabe speciell sein, die Pilzbildungen, die für den Weinbau schädlich sind, eingehender in Betracht zu ziehen; ebenso wird es sich in der Zoologie hauptsächlich um die dem Weinbau schädlichen Insecten u. s. w. handeln. Die richtige Auswahl und Beurtheilung des betreffenden Lehrstoffes kann nicht einem gewöhnlichen Lehrer anheimgestellt werden, sondern ist die Sache des Directors und des Adjuncten, die sich mit dem praktischen Unterrichte selbst beschäftigen.

Außerdem aber müßte ich diesen dritten Lehrer aus einem anderen Grunde im hohen Grade bedauern. So unangenehm es für mich ist, den Gegenstand zur Sprache zu bringen, denn ich muß wieder besorgen, daß mir der Vorwurf gemacht wird, «da grdim dezelo» — «daß ich das Vaterland verunglimpfe», so fühle ich mich als Landesauschussmitglied doch verpflichtet, es zu thun und es an dieser Stelle auszusprechen, daß wir nämlich im Landesauschusse oft Gelegenheit haben, Wahrnehmungen über die pädagogischen Eigenschaften des Herrn Dolenc zu machen, wobei wir sagen müssen: «Er hat keine». Fortwährend ist er in Krieg und Hader mit seinen Untergebenen, mit den ihm beigegebenen Lehrkräften u. s. w. Der frühere Adjunct Bepič, den hat er fast zum Narren gemacht (veselost na

levi — Heiterkeit links), so daß dieser froh war, als er endlich von der Schule in Slap nach Görz wegkommen konnte. Ueber den jetzigen Adjuncten hat er ein ganzes Libell, einen Tratsch ohnegleichen an den Landesauschuss eingekendet, es war eine wahre Schande, so etwas von einem Director zu lesen zu bekommen. Wie hat dieser Mann die Görzer Weinbauschule in den slovenischen Zeitungen angegriffen, so daß sich ein ganzer Zeitungskrieg zwischen ihm und dem dortigen Director entsponnen hat und das hohe Ackerbauministerium selbst sich endlich veranlaßt sah, dem Landesauschusse zu bedeuten, ob er denn nicht solchem Unfuge des Directors Dolenc Einhalt thun werde.

So, meine Herren, sieht es mit der pädagogischen Thätigkeit des Directors aus. Ich will nicht in Abrede stellen, daß derselbe für den praktischen Theil eine schätzbare Kraft ist, aber in pädagogischer Rücksicht kann ich nur mein Bedauern über seine bisherige Thätigkeit ausdrücken.

Aus allen diesen Gründen bin ich ganz entschieden gegen die Anstellung eines dritten Lehrers, womit nur ein neuer Zankapfel in die Schule geworfen würde. Das, was ich heute vorgebracht habe, nachdem ich jahrelang hierüber geschwiegen, möge sich Director Dolenc zu Gewissen nehmen, und was seine pädagogische Thätigkeit betrifft, anders wirken, als bisher. Ich bin überzeugt, er kann sehr leicht die einem dritten Lehrer aufzuladenden Gegenstände selbst bewältigen. Es handelt sich ja nicht um gelehrte Vorlesungen, sondern es kann der Unterricht in den hier angeedeuteten Fächern ganz gut mit den praktischen Uebungen verknüpft werden. Er ist durchaus nicht mit Arbeit überladen, sollte er aber gar noch den dritten Lehrer bekommen, den er für seine Schreibereien und Berichte mißbrauchen würde, dann habe ich einen Grund mehr, mich gegen den Antrag auszusprechen, indem ich wenigstens der Schreibseligkeit des Directors an den Landesauschuss einen Kiesel vorgeschoben wissen möchte. Ich spreche mich also nochmals mit aller Entschiedenheit gegen die Anstellung des dritten Lehrers aus.

Poslanec dr. Vošnjak:

Slisali smo iz ust gospoda predgovornika strasansko filipiko na ubogega vodjo grmske sole. Ker on sam tukaj ni navzoč in je ta napad prisel iz ust moza, ki je tudi dezelni odbornik, čutim se kot referent poklicanega, braniti po neosnovanem napadeno čast vodje te sole.

Vidi se, da je danes gosp. Deschmann jako razburjen, in da so ga besede, katere je izrekel gosp. poslanec dr. Mosché, zelo razkačile. Ne vem, ali se je čutil od njih zadetega, ali po njegovih besedah moram posnemati, da on nase poteguje, kar je očital gospod dr. Mosché poročevalcem nemških listov, ki dan za dnevom dezelo kranjsko psujejo. Žrtev te njegove razkačenosti je vodja sole na Grmu.

Kdor sam pozna šolo in kdor ima v mislih mnogoletno delovanje moza, ki je na čelu te sole, kdor je videl, kako je on uspešno delal na Slapu, kako je tam iz ničesa ustvaril lep zavod in kdor vé, kar je ravno on v enem letu ustvaril na dolenski soli, mora reči, da so napadi na njega z trte izviti in da jim je bil le povod: grdo črniti dezelni zavod, na katerem je slovenski učni jezik. Iz gosp. Deschmanna govori le

nemški fanatizem, s katerim napada vse, kar je slovensko. Kako more očitati našemu vodji, da on rad dopisuje deželnemu odboru in da zaradi tega hoče tretjega učitelja imeti, dalje da on ni dober pedagog, da šola slabo vodi. Vse to, moram reči, ni res.

Ni res, da bi vodja bil takov birokrat, da bi pre-rad pisal poročila. Moram celo obžalovati, da včasih ne dobimo poročil, ker vodja nima časa spisavati vse, kar je treba. Zlasti to leto imel je toliko opravka z gospodarstvom, da mu ni bilo mogoče, dolga poročila spisavati. Ne vem torej, kako mu more gosp. Deschmann očitati, da nas preplavlja s poročili.

Omenjal je gosp. Deschmann nekega poročila, katero je baje bilo nazaj poslano. To gotovo ni utemeljeno. Ako ni v registraturi, leži najbrž v dotičnem odseku, kajti ne vrača se nič, ampak ostane pri aktu, ker nimamo razloga, kaj zakrivati.

Vodji je gotovo na tem, da bi zavod povzdignil, da bi imel veliko učencev in vsled tega obžaluje, da se sedaj na Dolenjskem še ne oglašajo toliko fantov, kakor bi on rad imel, obžaluje, da se ne oglašajo izmed kmetov; pa vodja tega ni kriv. Za letošnji tečaj pa se jih je že več oglasilo. Število je sicer še zmirom malo, a še le po letih, ko bodo ljudje videli, kako šola napreduje, ko bodo videli vspeh šole, bodo v večjem številu pošiljali učence za šolo. Ljudstvo pač dozdaj še ni dovolj poučeno o pomenu te šole. Letos je na zavodu 18 učencev, na mariborski šoli, za katero konkurira ves Spodnji Štajer, jih je malo kedaj nad 25, štipendije, ki so ustanovljene za mariborsko šolo od dežele in od okrajnih zastopov, se navadno ne morejo vse oddati.

Kmetsko ljudstvo pomena takih šol še ne razumi ne na Slovenskem in ne na Nemškem.

Kar se tiče pedagogičnih lastnosti gosp. Dolenca, priznavati mora vsak, ki je kedaj pri izpitih tam bil in videl, kako on izprašuje, da je on izvrsten pedagog, in videl sem še malo mož, ki bi znali tako lepo svoje učence uzgojevati. Na Slapu ni bilo nikakoršnih izgrediv med učenci, še manj na Dolenjskem. Pri zadnjem izpitu na Grmu bila sta navzoča tudi okrajni glavar in mestni župan in oba sta mi potrdila, da so učenci tako lepega vedenja, da so na čast zavodu in vzgled učencem drugih zavodov. «Ni nobene pritožbe proti njim!» sta mi dejala. Ko so se ločili drugoletniki od vodje, videl sem marsikaterega med njimi, kateremu so solze v očeh zablestele. Ko bi bil vodja tak, da jih ne bi mogel poučevati, bi marsikateri rekel: Hvala Bogu, da imam zavod za seboj. Še pozneje se obračajo bivši gojenci pogostoma pismeno do vodje, vprašaje ga za svete. Torej je g. Deschmann prazno slamo mlatil in le iz osebne mrznje proti vodji izvira njegova trditve, da je vodja slab pedagog. Želel bi le, da bi g. Deschmann sam enkrat šel v šolo in se prepričal o neistinitosti svoje trditve.

Kar se tiče tretjega učitelja, je omeniti, da sedaj, ko je število učencev narastlo in ministerstvo zahteva več predmetov, očitno, da dva učitelja vseh predmetov poučevati ne moreta. Že prej je bilo dokazano, da dva strokovna moža, vodja in adjunkt, predmetov ljudske šole poučevati ne moreta. Gospod

Deschmann trdi, da tega pouka treba ni, in vendar imajo v Mariboru, v Grottenhofu, v Kremsu i. t. d., torej na nemških šolah, «einen Fortbildungsunterricht in den Gegenständen der Volksschule». In to je tudi treba. Končaje 14. leto pridejo učenci na ta zavod in potreben še jim je nadaljevalni pouk v nekaterih predmetih, t. j. v slovenskem jeziku, računstvu in zemljepisji, katerim predmetom se bode sedaj še naravoslovje pridružilo. Za pouk v teh predmetih bode zadostoval navaden ljudski učitelj, ker se na pripravnici za to dovolj izuči. Meni bi sicer ugajalo, ko bi dobili učitelja, ki je izprašan tudi za meščanske šole, kar pa pri sedajni nizki plači ne bode mogoče. Na Slapu je poučeval v teh predmetih tamošnji ljudski učitelj. Na Grmu pa ni mogoče dobiti ljudskega učitelja, ker poučujejo na novomeških ljudskih šolah Franciskani, ki so izrekli, da nimajo časa hoditi na Grm poučevati. Veronauk uči gimnazijski profesor g. dr. Marinko, za druge predmete pa se bode moral namestiti tretji učitelj. Ne rečem, da bode ta učitelj imel preveč ur, pet do šest sto ur na leto je res malo za ljudskega učitelja, treba pa je pomisliti, da bode imel še drugo skrb, namreč nadzorstvo nad učenci, in da bode moral pomagati tudi v pisarni pri spisavanju poročil, računov in drugem pisarniškem poslu. Vodja ima po tem načrtu še zmirom veliko, rekel bi, preveliko število teoretičnih ur. On ne poučuje le teh 500 ur, ki so mu naložene za teoretični pouk, ampak razven tega še na dan 2 do 3 ure praktično, to znaša na leto 2000, ne pa 500 ur. Adjunkt ima pod seboj en del gospodarstva: mlekarstvo in živinske hleve, kjer bode moral nadzorstvo imeti. Ta dva imata torej zadosti opravila, in s tem je tudi opravičena služba tretjega učitelja, kateri bode poučeval ravno te predmete, kojih ne moreta prevzeti ne vodja, ne adjunkt.

Da bi vodja živel v večnem prepiru s svojimi podložnimi, ni res. On ima sicer zelo zavzeto srce za svoj zavod in ne pozna ozirov, ako gre za interese zavoda. Ako je imel prepir pred leti z nekim adjunktom na slapski šoli, je imel za to dovolj povoda. Potem sta služila zraven njega še dva adjunkta: Lenarčič in Pirc, z obema je dobro shajal in oba sta še sedaj v najboljšem prijateljstvu z njim. Zavolj sedajnega adjunkta pa se je res pritožil, ker je vsled njegovega bolehanja in odpusta vse delo spadalo na vodjo, kateri je tri do štiri mesece moral sam vse voditi in v vseh predmetih poučevati, in je vsled tega lahko nervozen postal. Zbal se je, da bode šola prenehala, ako ne dobi pomoči.

S temi besedami sem hotel le dokazati, da so vsi napadi gosp. Deschmanna popolnoma neosnovani in obžalujem, da ravno on, ki je rojen na Kranjskem, in kateremu bi morali vsi kranjski zavodi posebno pri srečju biti, najhuje napada domači zavod.

(Klici — Ruže: Dobro! dobro!)

Poslanec Šuklje:

Dovolil si bodem nekoliko stvarnih opazk nasproti gosp. Deschmannu, stvarnih opazk, pravim, ker

skušam sploh govoriti stvarno in gledati na to, da se razprava vrši v stvarnem tiru.

Ne bodem spodtikal gosp. Deschmannu, da je grdil svojo rodno deželo. Nekaj pa mu smem in moram očitati, kar se ne vjema z načeli dostojnosti, t. j. namreč, da je danes tu napadal, a ostro napadal moža, deželnega uradnika, kateri ni v stanu braniti se proti tem napadom, kateri se ne more zagovarjati v tej slavni zbornici. (Klici — Rufe: Dobro! dobro!)

Kar je g. Deschmann tukaj na dan spravil proti vodji gosp. Dolencu, to se mi vidi, kaže le edino to, da je gospod Dolenc preveč zavzet za ta zavod, da je vsled tega nekoliko nestrpljiv, nekoliko nagel s svojo sodbo. Kar se tiče poročila — jaz ga nisem imel v rokah — pa recimo, da je temu tako, kakor je trdil gosp. Deschmann, iz tega se dá le sklepati, da je gosp. vodja prenašlo sodil. Ako bi bil počakal še par tednov, ne bi imel povoda, tako obupno pisati, kakor je storil v prvem trenutku. Vsaj pri ustanovitvi zavoda nismo imeli pred očmi, zgolj direktno po učencih delati tako, da bi vso korist tega zavoda iskali le v velikem številu učencev. Glavna stvar nam je bila, da bode šola praktično pokazala prebivalstvu našemu, kaj zamore dobro obdelovanje zemlje, da bode posestnik videl, kako treba delati, in v tem oziru šola upljiva jako ugodno.

Častiti gosp. Deschmann znosil se je tudi nad pedagoško nedostatnostjo gosp. vodje. Jaz se jako zanimam za to šolo, za ta zavod, in sem — posebno ker sta dva mojih svakov pod ravnateljem Dolencem obiskavala to šolo — imel priliko, prepričati se o razmeri vodje nasproti učencem in o razmeri njegovi nasproti tistim učiteljem, ki so bili na tem zavodu. Zagotavljam, da med učenci ni bilo nobene pritožbe v tem oziru. Učenci so mi vedno le dejali: «Strog mož je bil vodja, pa pravičen.»

Kar je gosp. Deschmann naposled navajal o kritiki goriške kmetijske šole, to, gospôda moja, je prepričan med strokovnjaki, iz katerega se ne dá sklepati, da dotični vodja nima pedagoških sposobnosti. Kako se prepričajo profesorji na raznih vseučiliščih in na raznih srednjih šolah v strokovnih vprašanjih! Ali so zaradi tega v pedagoškem oziru nedostatni? To bi bil gotovo napčen sklep. Ako pa se je gosp. Deschmann postavil na pedagoško stališče, bi mu odgovarjal: on je očitno gosp. Dolencu nepedagoško ravnanje, jaz pa odgovorim, da ga ni bolje nepedagoškega čina, kakor vodjo zavoda javno napadati in grditi nasproti občinstvu, nasproti lastnim učencem in učiteljem. (Klici — Rufe: Dobro! dobro!)

Gosp. Deschmann se ustavlja imenovanju tretjega učitelja. On sam po svoji argumentaciji pa je najbolj dokazal njegovo potrebo. Čuli smo od njega, da je na dolenski šoli nek izvirg, izmeček, neka sodrga, ki ni za nobeno rabo. Po tem je tretji učitelj šele prav potreben, da pouči te zanemarljive učence v strokah ljudskega solstva. Sicer bode moral biti ta učitelj tudi nek prefekt, sodeloval bode pri pisarniskih opravilih in naposled, če pomislimo, koliko breme zadeva sedajnega ravnatelja, da mora skrbeti za posestvo, ki meri nad 66 oralov, da se je tudi učni načrt razširil, potem

bode vsak izmed nas spoznal, da je ugovor gospoda Deschmanna jalov in pritrdil bode nasvetom finančnega odseka.

V obče pa sem si izprosil besedo, ker me je v srce zbudilo, da se je zaslužni deželni uradnik, s katerim je tudi novomeški okraj povsem zadovoljen, na tak način grdil v tej zbornici.

Abgeordneter Deschmann:

Ich muß dagegen Verwahrung einlegen, daß mir vorgeworfen wird, daß ich aus einer gewissen Antipathie gegen alles, was Slovenisch ist, gesprochen habe. Ich glaube in meinem Leben genug Beweise geliefert zu haben (veselost na levi — Heiterkeit links), daß mir die Bestrebungen meiner Landsleute, wenn sie zu einem gedeihlichen Ziele führen, immer sehr am Herzen gelegen sind und ich auch gerne bereit bin, dieselben jederzeit zu unterstützen. Gegen Ausschreitungen zu sprechen aber, glaube ich, das ist das Recht jedes Abgeordneten, und wenn die Grundsätze platzgreifen sollten, welche Herr Suttje ausgesprochen hat, so könnten wir Uebelstände, welche an einer Schule des Landes vorhanden sind, in diesem Hause gar nicht zur Sprache bringen, indem der Betreffende dem Vorwurfe ausgesetzt wird, wie er sich erkühnt, gegen Jemanden, der nicht im Landtage sitzt, mißliebige Bemerkungen vorzubringen. Was haben die Herren von der gegnerischen Seite an meinen Ausführungen auszusetzen befunden? Keiner einzigen von mir vorgebrachten Bemerkung ist widersprochen worden (nasprotovanje na levi in klici — Widerspruch links und Rufe: «Allen!»), denn sie alle sind in den Acten enthalten, und ich muß dem Herrn Abgeordneten Dr. Bošnjak als Referenten in den Angelegenheiten der Landes-Obst- und Weinbauerschule bemerken, daß ich mir alle Mühe gegeben habe, das betreffende Schriftstück des Directors Dolenc zu Stande zu bringen. Allein, es lag nicht dem Acte bei, ich fand nur die Erledigung: «Nazaj vračaje vaše poročilo». Dadurch freilich ist es mir unmöglich gemacht, auf Grund des eigenen Berichtes des Herrn Dolenc den mir zu Theil gewordenen Angriffen zu begegnen.

Ich möchte nur noch Eines bemerken. Wenn Director Dolenc wirklich ein so ausgezeichnetes Pädagog ist, wie seine Lobredner vorgebracht haben, dann ist ein dritter Lehrer schon gar überflüssig. Dann brauchen wir keine weitere Lehrkraft, sondern es besteht für sie nur eine weitere moralische Verpflichtung, gegen die Bestellung eines dritten Lehrers zu stimmen.

Poročevalec dr. Poklukar:

Gospôda moja! Pri tej točki smo nekoliko zabredli prav za prav od današnjega dnevnega reda. Gospod Deschmann je danes nekako razdražen in zaradi tega je mahal krog sebe, kakor to prouzročuje navadno strast, in obžalujem to. Imeli smo v razgovoru plačo tretjega učitelja. Navedel sem stvarne razloge, zakaj je potreben, t. j. namreč splošna osnova na vseh takih šolah, katere država podpira, in gosp. Deschmann je najmenj ugovarjal tem stvarnim razlogom, katere sem navedel. On je neko čudno kritiko vršil nad osebo

vodje dolenske šole. Dva gospoda sta to zavrnila, od svoje strani bi samo dostavil par besed. Mislim, da je gosp. Deschmann sam imel priliko, prepričati se, kako deluje in prepričati se, kak uspeh je dosegel ta vodja, pa tudi šola pred na Vipavskem. Kar je on danes tu trdil, je bilo skorej govorjeno v takem duhu in takih besedah, kakor da bi se imeli danes razgovarjati, ali naj ustanovimo šolo na Dolenjskem ali ne, oziroma ali naj namestimo vodjo gosp. Dolenca ali ne.

Ako gosp. Deschmann potrebo čuti, kritikovati delovanje vodje ali drugega deželnega uradnika, mu je to, kolikor se stvarno godi, prosto, so pa stvari, katere čut za dostojnost zavrača v ožji krog deželnega odbora, tam ima gosp. Deschmann priliko zahtevati, naj se vodja pokara, disciplinarno preiskuje i. t. d., toda tega, kakor je on danes postopal, ne morem odobravati ne jaz, ne kdo drugi.

On je izpodbijal potrebo tretjega učitelja tudi s tem, da je rekel, ako je vodja Dolenc res tako izvrsten, potem je dokazano, da tretjega učitelja treba ni. Kaj bi gosp. poslanec rekel, ako bi mi aplicirali njegovo metodo na muzej. Vsakdo prizna, da je on izvrsten kustos in izvrstno vodi lep naš zavod. Kaj bi porekel, ako bi kdo dejal, ker je on tako izvrsten, mu ni treba še drugih pomožnih uradnikov, preparatorja i. t. d. Rekel bi, to je prazno besedičenje. In ravno tako piškavi so bili njegovi razlogi proti potrebi tretjega učitelja.

Ne pozabite, gospôda, da ima ministerstvo pravico segati v učni načrt in program tega zavoda, ker smo sprejeli zdatno državno podporo, torej ima tudi pravico zahtevati, kaj naj se poučuje. Gospôda, priporočam Vam, prečitajte program v prilogi 26., in prašajte sami sebe, ali mirno, brez strasti, ali je mogoče, da vodja, ki ima nadzorovati vse gospodarstvo, in adjunkt, vse to izvršiti ali jima je mogoče neprenehoma nadzorovati v takem zavodu učence, kakor je treba. Ako Vam bođe vest rekla, da je to mogoče dvema učiteljema, glasujte zoper tretjega, ako pa Vam vest reče, brez tretjega učitelja zavod ne more obstati, potem morate tudi za njega glasovati.

Nimam navade, iz splošnih ozirov obsojati tak zavod kakor je ta, in ne privolim svote, ako sem prepričan, da ni potrebna. Pri tej sem prepričan, da se jej izogniti ne moremo in sem predlagal sam, da se plača zvikša na 600 gld., ker moramo iskati boljšega učitelja.

Iz teh stvarnih razlogov in brez vsakega ozira na vse govorjenje, ki se je prej po mojem prepričanju brez potrebe vršilo, priporočam, naj slavni zbor pritrudi subrubriki *A* pod črko *c* za povišano plačo 600 gld.

(Obvelja. — Angenommen.)

Pri subrubriki *B* predlaga finančni odsek, naj ostane svota 475 gld. nespremenjena.

(Obvelja. — Angenommen.)

Pri subrubriki *C* nasvetuje finančni odsek, razen ustavljenih dveh še tretjo točko. Sedanji adjunkt gosp. Rohrmann je namreč zbolel in mu je vsled tega dovoljen odpust do konca aprila 1888. l.; da šola ne zastaja, treba je bilo najeti namestnika, ki dobiva remuneracije 50 gld. na mesec. V tekočem letu v ta

namen zapadle svote zaračunile se bodo v računskem zaključku za l. 1887. svota 200 gld. pa, katera je potrebna za prve 4 mesece prihodnjega leta, mora se v proračun vstaviti, in zaradi tega nasvetuje finančni odsek, da se pri subrubriki *C* dodá točka *c* namestniku bolnega pristava za čas od 1. januarja do 30. aprila 1888 nagrada 200 gold. »

(Obvelja. — Angenommen.)

Gledé subrubriki *D* in *E* predlaga finančni odsek, da se nespremenjeni potrdé.

(Obvelja. — Angenommen.)

Gledé subrubrike *F* mi je predlagati zdatne spremembe. Nekoliko sem segel že pred v to, ko sem obravnaval nakup gozda, nekoliko pa mi je treba pojasniti še sedaj to svoto. Vodja šole predlaga namreč, naj se za vzdrževanje poslopij sprejme svota 3000 gld. Finančnemu odseku se je ta svota, kakor je dokazana v posebnem poročilu vodje, katerega je nekoliko ocenjal stavbni urad deželnega odbora, zdela previsoka. V prvi vrsti odpade stavbni les, ki se bode jemal iz lastnega gozda; drugič pa se je finančnemu odseku zdelo, da so gledé nasvetovanih poprav le nekatere reči neobhodno potrebne in koristne za zavod, druge pa ne. Omenjam n. pr. nove strehe in stropa, pri katerih se je računilo 1700 do 2000 gld. in se bode, ker imamo lasten les, shajalo s 1500 gld. Drugo je odobril finančni odsek, n. pr. napravo amerikske sušilnice, da se vložé parketi v stanovanji vodje in drugih sobah, katere so že naročene. Nepotrebno pa se je zdelo finančnemu odseku napravljati tudi na vrtu posebno stanovanje za vrtnarja, ker ima ta itak tudi stanovanje v gradu in potreba, da stanuje vrtnar sredi vrta, ni dokazana.

V poročilu vodstva z dné 23. novembra 1887 st. 665 so te točke drobneje dokazane. Poglavitno je med onim, kar sem že omenil; gledé drugih stvari pa je finančni odsek ostal pri tem, da bode se dalo precej prištediti in nasvetuje, naj slavni zbor odobri, da se vstavi pri točki *F* «za poprave in vzdrževanje» svota 2000 gld.

(Obvelja. — Angenommen.)

Gledé druge točke «zavarovanje proti ognji 64 gld.» je v natankem razkazu omenjeno, da so se poslopja zavarovala letos za pet let in tudi vsa svota (320 gld.) že poplačala. Ako se to razdeli na posamezna leta, pride na vsako leto 64 gld. Finančni odsek pa je mislil, da svote, katera je že plačana, ni treba zaračuniti v proračunu, in se naj vsa svota izkaže v računskem zaključku l. 1887.

Zaradi evidence je sicer treba, da rubrika ostane v proračunu, pa svote ni treba vstavljati, ampak naj se opomni, da se je vsa svota zavarovanja za pet let zaračunila v računskem zaključku za leto 1887.

Finančni odsek torej predlaga, naj se svota 64 gld. v proračunu zbrise.

(Obvelja. — Angenommen.)

Gledé subrubrik *G* in *H* predlaga finančni odsek, da ostaneti nespremenjeni.

(Obvelja. — Angenommen.)

Pri subrubriki *I* moram omeniti, da točka I. «za nove nasade 500 gld.» ni natanko utemeljena.

Finančni odsek se torej ni mogel prepričati o potrebnosti te svote, prepušča torej deželnemu odboru, naj on, ko dobi račune za tekoče leto, in vidi, koliko se je rednega in izrednega potrebovalo, tudi za prihodnje leto potrebno svoto določi.

Pri točki III., «hišna, kletarska in gospodarstvena oprava», proračunjenih je 400 gl.

Finančnemu odseku se je zdelo, da je previsoko seženo. Lanskega leta se je v ta namen toliko dovolilo, ker se je finančnemu odseku zdelo, da bode, če se hoče varčno postopati, mogoče s polovico svote shajati. Ako se bode neobhodna korist skazala, je itak mogoče deželnemu odboru, da dovoli tudi kaj izrednega. Finančnemu odseku pa se je zdela svota 200 gl. zadosna in predlaga: naj se ta, in, ker gledé ostalih toček te subrubrike ni ničesar omeniti, vsa potrebščina subrubrike I s svoto 2310 gl. sprejme.

(Obvelja. — Angenommen.)

Subrubriko K predlaga finančni odsek nespremenjeno.

(Obvelja. — Angenommen.)

Skupna svota potrebščine bi potemtakem znašala 10 918 gl.

Gledé zaklade bi imel zopet obširno utemeljevati spremembo, katero je finančni odsek sklenil v tem, da je pri subrubriki A povečal svoto od 2000 na 2500 gl.

Tukaj pa se smem sklicevati na poročilo, o katerem je prej gospod Deschmann na dolgo govoril in očital vodstvu, da ga ni pravočasno poslalo. Koncem tega poročila nahajamo izkaz sedajne živine na šoli in se navaja: 2 konja, 5 krav, 4 telic, 1 bik, 4 volov in 9 prešičev. Ker se pod dohodki posestev vstavljena svota sestavlja iz razprodaje različnih pridelkov in je v letnem poročilu izkazano, da je letina bila dobra, kajti pridelalo se je: sena okoli 200 m stotov, otave in slame blizu toliko, rži 45 mernikov, ječmena 38 mernikov, pšenice 7 mernikov (tu opomnim, da se je le nekaj jare pšenice sejalo, ki pa je slabo rodila), tursice okoli 138 mernikov, ovsa 200, fižola 12, ajde okoli 60 mernikov, krompirja 125 m stotov, pese 48 voz in vina okoli 80 vedrov, se je finančnemu odseku zdelo, da se zamore ta svota zvišati.

V finančnem odseku sprožila se je pri tej priliki še druga misel in v resoluciji, katero predlagam končno v imenu finančnega odseka, se bode nasvetovalo, naj se znanprej ločijo računi šole od računov gospodarstva in poda deželnemu odboru in zboru natanka bilanca, da bode mogoče videti, koliko dobička in škode je pri gospodarstvu. Potem se mora vse, kar se pridelava — ne oziraje se na to, ali se doma porabi ali ne — dati v račun.

Ker se je, kakor sem že navedel, finančnemu odseku zdelo, da se bodo že v prihodnjem letu dali dohodki zdatno zvišati, zarad tega nasvetuje, da se sprejme višja svota 2500 gl.

(Obvelja. — Angenommen.)

Doneski, ki so navedeni pod B, so zagotovljeni. To je namreč državna subvencija 2400 gold., ki je vsled obljube ministerstva zagotovljena, kakor enaka svota iz deželno-kulturnega zaklada. Gledé te subrub-

rike, kakor tudi subrubrike C nasvetuje finančni odsek, da se sprejmete nespremenjeni.

(Obvelja. — Angenommen.)

Skupna svota zaklade znaša torej . . . 7500 gold.
ako ž njo primerjamo potrebsčino . . . 10 918 gold.
se kaže primanjka . . . . . 3418 gold.

V imenu finančnega odseka predlagam, da se te končne svote odobré.

(Obvelja. — Angenommen.)

Končno v imenu finančnega odseka nasvetujem še sledeči resoluciji:

Deželnemu odboru se naroča, skrbeti za to, da se v prihodnje

a) nadrobna svota potrebščine in zaklade v proračunu za deželno šolo na Grmu zadosno utemeljuje,

b) da se računi šole in računi gospodarstva ločijo in gledé tega gospodarski uspehi izkažejo v posebni bilanci.

(Obvelja. — Angenommen.)

Deželni glavlar:

Sedaj pride še v obravnavo resolucija, katero je nasvetoval g. poslanec Pfeifer in katera se glasi:

Deželnemu odboru se naroča, da skrbi na grmski šoli za napravo velike ameriksanske trtnice, iz katere bi dobivali domači vinogradniki cepljene ameriksanske trte brezplačno ali po kolikor mogoče nizki ceni.

Poslanec dr. Vošnjak:

Nimam nič proti temu predlogu ugovarjati, ampak le opozarjam, da ne vem, kako bomo z dovoljenim kreditom shajali, ker bode treba 40 do 50 tisoč trt nakupiti, katere bi stale 400 do 500 gl. Kazalo bi torej pooblastiti deželni odbor, da to stori iz kredita onih 500 gold., ki so dovoljeni za premije, ker letos itak tega kredita v to svrhu porabiti ne bomo mogli.

Abgeordneter Deschmann:

Ich bitte um das Wort! Ich erlaube mir das hohe Haus auf die Beschlüsse der letzten Sitzung aufmerksam zu machen. Aus Anlaß des Berichtes, betreffend die Reblaus in Krain, wurde vom hohen Landtage, abgesehen vom ersten Antrage, worin dem Ministerium der Dank ausgesprochen wird, beschlossen: «Dem Landesauschusse wird aufgetragen, beim hohen Ackerbauministerium zu erwirken, daß ungefümt wenigstens noch an zwei Orten Unterkrains, und zwar in der Gegend von Kassenfuß und jenseits des Gorjanc, je nach Bedarf, staatliche Rebschulen mit amerikanischen Reben angelegt werden».

Weiters wurde in der nämlichen Sitzung auch noch der Zusatzantrag angenommen: «außerdem aber noch für Versuche mit amerikanischen Reben eine Rebschule an einem geeigneten, von den Weinbergen entfernten Orte, wo gewöhnlich kein Wein erfecht wird».

Der Landtag hat also schon die Anlage von drei Weinbauschulen im Auge gehabt. Ich glaube daher, daß heute nicht beschlossen werden sollte, daß auch noch in Grm

eine Rebschule auf Landeskosten errichtet werde. Was aber die Benützung jenes Crediten von 500 fl. betrifft, so kann ich mich damit umsoweniger einverstanden erklären, als ohnehin in der letzten Sitzung vom Abgeordneten Herrn Stegnar ein Zusatzantrag gestellt und vom hohen Hause angenommen wurde, daß aus jenem Credite ein Lehrbuch über die Schädigungen der Reblaus verfaßt werden möge. So sehr ich das Bestreben des Herrn Abgeordneten Pfeifer anerkenne, dem Feinde des Weinbaues entgegenzutreten, glaube ich doch, daß es uns kaum möglich ist, nach den Beischlüssen der letzten Sitzung seinem Antrage beizustimmen.

Poslanec Pfeifer:

Ko sem ta predlog stavil, nameraval sem le doseči, da bi se dosedajna trtnica, ki je na prav majhnem mestu, nekoliko razširila zategadelj, ker po mojem mnenju ne sodi, da bi se na grmski šoli mnogo žita in drugega živeža pridelovalo, ampak mislim, da je boljše, ako se za «nove nasade» preliminirana svota 500 gld. — porabi za razširjenje trtnice.

Ako pa ta svota ne zadostuje, bi bil tudi jaz tega mnenja, da se tistih 500 gld., ki so za premije privoljeni, potrosi za razširjanje trtnice. V tem letu se itak vsa svota ne bode mogla za premije izdati, ker še nimamo potrebnih ameriških trt.

Poslanec dr. Vošnjak:

Tudi po drugi strani bi si znal pomagati deželni odbor. Od lanskega leta dovoljena svota 600 gld. je šele malo porabljena. Ako deželni zbor ta kredit podaljša do meseca aprila ali maja prihodnjega leta, bi lahko nakupili trte, ker je še 250 do 300 gld. od nje na razpolaganje.

Resolucijo g. Pfeiferja pa podpiram toplo.

Poročevalec dr. Poklukar:

Le nekoliko besed v priporočilo resolucije bi spregovoril. Znano je, da ona svota za premije znaša

500 gld. iz deželnega zaklada; na razpolaganje bi bil tudi eventualno deželno-kulturni zaklad, ako ima večje dohodke. Razun tega pa bi še omenil, da smo vstavili danes v proračun 500 gld. za nove nasade, in ker je gosp. predlagatelj sam tega mnenja, naj bi se le razširila že obstoječa trtnica, mislim, da potrebne kredita ne bode primanjkavalo.

Da je pri nevarnosti, katera nam preti po trtni uši, potreba trtnice skazana, temu nikdo ne bode ugovarjal. Zarad tega priporočam, naj slavni zbor pritrdi resoluciji gosp. Pfeiferja.

(Obvelja. — Angenommen.)

Poslanec Detela:

Predlagam konec seje.

(Obvelja. — Angenommen.)

Deželni glavar:

Druge točke današnjega dnevnega reda preložim na dnevni red prihodnje seje.

Iz tiskarne došla mi je šele sedaj nova priloga št. 53:

Poročilo deželnega odbora o zgradbi mostu čez Beli Potok na meji med kranjsko in koroško deželo in glede s to zgradbo v zvezi stoječe poprave Belega in Črnega Potoka, — Bericht des Landesauschusses, betreffend den Bau der Krain und Kärnten verbindenden Grenzbrücke über den Weissenbach und die damit in Zusammenhang stehenden Correctionen des Weissen- und Schwarzenbaches, — katero izročam finančnemu odseku.

Prihodnjo sejo določim na torek 20. t. m. dopoldne ob 10. uri s sledečim dnevnim redom: (Glej dnevni red prihodnje seje. — Sieh die Tagesordnung der nächsten Sitzung.)

Finančni odsek zboruje jutri ob 4. uri popoldne.

Občinski odsek jutri ob 10. uri dopoldne.

Upravni odsek danes ob 4. uri popoldne.

Sklenem sejo.

Konec seje ob 2. uri 15 minut popoldne. — Schluss der Sitzung um 2 Uhr 15 Min. nachmittags.

It is a well-known fact that the human body is a complex machine, and that the health of the body depends upon the proper functioning of all its parts. The most important of these parts are the brain, the heart, and the lungs. The brain is the seat of the mind, and the heart and lungs are the organs of circulation. If any of these organs are diseased, the health of the body will be affected. It is therefore, of the utmost importance that we should take care of our health, and that we should seek medical advice when we are in doubt as to our condition.

Medical Examination

Physical Examination

(Inspection)

(Palpation)

Internal Examination

The physical examination is the first step in the diagnosis of disease. It consists of a systematic inspection, palpation, and auscultation of the body. The inspection is a visual examination of the body, and the palpation is a manual examination of the body. The auscultation is a listening examination of the body. The internal examination is a systematic examination of the internal organs of the body. It consists of a systematic inspection, palpation, and auscultation of the internal organs. The internal examination is a systematic examination of the internal organs of the body. It consists of a systematic inspection, palpation, and auscultation of the internal organs.

The internal examination is a systematic examination of the internal organs of the body. It consists of a systematic inspection, palpation, and auscultation of the internal organs. The internal examination is a systematic examination of the internal organs of the body. It consists of a systematic inspection, palpation, and auscultation of the internal organs.

The internal examination is a systematic examination of the internal organs of the body. It consists of a systematic inspection, palpation, and auscultation of the internal organs. The internal examination is a systematic examination of the internal organs of the body. It consists of a systematic inspection, palpation, and auscultation of the internal organs.

Internal Examination

The internal examination is a systematic examination of the internal organs of the body. It consists of a systematic inspection, palpation, and auscultation of the internal organs. The internal examination is a systematic examination of the internal organs of the body. It consists of a systematic inspection, palpation, and auscultation of the internal organs.

Internal Examination

The internal examination is a systematic examination of the internal organs of the body. It consists of a systematic inspection, palpation, and auscultation of the internal organs. The internal examination is a systematic examination of the internal organs of the body. It consists of a systematic inspection, palpation, and auscultation of the internal organs.

Internal Examination

The internal examination is a systematic examination of the internal organs of the body. It consists of a systematic inspection, palpation, and auscultation of the internal organs. The internal examination is a systematic examination of the internal organs of the body. It consists of a systematic inspection, palpation, and auscultation of the internal organs.

Volume 10, No. 1, January 1917